

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur

Bakalářská práce

Stylizace mluvenosti v dílech Jáchyma Topola a Patrika Hartla

Vypracoval: Jiří Hucek
Vedoucí práce: doc. PaedDr. Bohumila Junková, CSc.

České Budějovice 2021

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 28.07.2021

.....

Jiří Hucek

Poděkování

Zde bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce doc. PaedDr. Bohumile Junkové, CSc., za cenné rady a připomínky i vedení, které mi poskytla při psaní mé práce. Dále bych chtěl poděkovat Michaele Chloupkové, která mi byla oporou během celého psaní mé práce.

ANOTACE

Bakalářská práce nesoucí název *Stylizace mluvenosti v dílech Jáchyma Topola a Patrika Hartla* představuje základní lingvistickou analýzu novely a románů *Chladnou zemí*, *Kloktat dehet*, *Nejlepší víkend* a *Okamžiky štěstí*. Cílem práce je seznámení s teoretickou stránkou lingvistické analýzy a následné prezentování nalezených jevů ve vybraných dílech.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá obecným pojetím jazykové a textové výstavby. Ta je podpořena praktickou částí práce. Náplní praktické části je vlastní analýza, která je rozdělena na jazykovou výstavbu a textovou výstavbu. V rámci jazykové výstavby jsou vybraná díla zkoumána z pohledu foneticko-fonologického, morfologického, syntaktického a lexikálního. Textová výstavba zkoumá kompozici děl, jejich horizontální a vertikální členění.

Výsledkem práce je představení základních a nejčastějších jevů vyskytujících se ve vybraných dílech.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jáchym Topol, Patrik Hartl, Kloktat dehet, Chladnou zemí, Nejlepší víkend, Okamžiky štěstí, stylistika, analýza, text, dílo

ABSTRACT

Bachelor thesis entitled **Style of speech in the works of Jáchym Topol and Patrik Hartl** introduces basic linguistic analysis of novella & novels - *Chladnou zemí* (Through a chilly land), *Kloktat dehet* (Gargling tar), *Nejlepší víkend* (The Best Weekend) and *Okamžiky štěstí* (Moments of Happiness). The main goal of this thesis is to introduce theory of linguistic analysis and presentation of found phenomena in chosen works.

The thesis is divided into theoretical and practical part. Theoretical part is focused on general conception of linguistic and text construction which is supported by practical part. The content of practical part is analysis divided into the language and text construction. Selected works are examined from the phonetic-phonological, morphological, syntactic and lexical perspective within the language construction. Text construction examine composition + horizontal and vertical division.

The result of this thesis is presentation of basic and the most common phenomena within chosen works.

KEY WORDS

Jáchym Topol, Patrik Hartl, Through a chilly land, Gargling tar, The Best Weekend, Moments of Happiness, stylistics, analysis, text, work

OBSAH

ÚVOD	11
METODY PRÁCE	13
I. TEORETICKÁ ČÁST	14
1. Funkční styl umělecký	14
2. Jazyková výstavba uměleckých děl	16
2.1 Jazyková rovina uměleckých děl	16
2.1.1 Jazyk autora, jeho styl	16
2.1.2 Jazyk uměleckých děl, jazyk spisovný	16
2.2 Foneticko-fonologická a morfologická rovina uměleckých děl	16
2.3 Syntaktická rovina uměleckého textu	19
2.4 Lexikální rovina uměleckého textu	20
2.4.1 Výrazy expresivní	23
2.5 Implicitnost a explicitnost	24
3. Textová výstavba uměleckých děl	26
3.1 Kompozice	26
3.1.1 Epika	26
3.1.2 Lyrika	27
3.1.3 Drama	27
3.2 Horizontální členění textu	27
3.2.1 Epika	28
3.2.2 Drama	29
3.2.3 Lyrika	29
3.3 Vertikální členění textu	29
3.3.1 Řeč postav	29
3.3.2 Řeč vypravěče	30
3.3.3 Neznačená (nevlastní) přímá řeč	30
3.3.4 Polopřímá řeč	30
3.3.5 Smíšená řeč	30
4. Autoři	31

4.1 Jáchym Topol.....	31
4.2 Patrik Hartl.....	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	34
A. JÁCHYM TOPOL – CHLADNOU ZEMÍ.....	35
1. Jazyková výstavba	35
2. Foneticko-fonologická a morfológická rovina	35
2.1 Foneticko-fonologická rovina.....	35
2.2 Morfológická rovina	36
3. Syntaktická rovina	37
3.1 Věty podle postoje mluvčího	38
3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu	39
4. Lexikální rovina.....	40
4.1 Slova s dobovým příznakem.....	40
4.2 Slova se stylovým příznakem	41
4.3 Výrazy s kladnou expresivitou	42
4.4 Výrazy se zápornou expresivitou.....	42
5. Textová výstavba	42
5.1 Kompozice.....	42
5.2 Horizontální členění.....	43
5.3 Vertikální členění.....	43
5.4 Shrnutí.....	43
B. JÁCHYM TOPOL – KLOKTAT DEHET	44
1. Jazyková výstavba	44
2. Foneticko-fonologická a morfológická rovina	44
2.1 Foneticko-fonologická rovina.....	44
2.2 Morfológická rovina	45
3. Syntaktická rovina	46
3.1 Věty podle postoje mluvčího	46
3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu	48
4. Lexikální rovina.....	49
4.1 Slova s dobovým příznakem.....	49

4.2 Slova se stylovým příznakem	49
4.3 Výrazy s kladnou expresivitou	50
4.4 Výrazy se zápornou expresivitou.....	50
5. Textová výstavba	50
5.1 Kompozice.....	51
5.2 Horizontální členění.....	51
5.3 Vertikální členění.....	51
5.4 Shrnutí.....	51
C. PATRIK HARTL – NEJLEPŠÍ VÍKEND	52
1. Jazyková rovina	52
2. Foneticko-fonologická a morfologická rovina	52
2.1 Foneticko-fonologická rovina.....	52
2.2 Morfologická rovina	54
3. Syntaktická rovina	54
3.1 Věty podle postoje mluvčího	54
3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu	56
4. Lexikální rovina.....	57
4.1 Slova s dobovým příznakem.....	57
4.2 Slova se stylovým příznakem	57
4.3 Výrazy s kladnou expresivitou	58
4.4 Výrazy se zápornou expresivitou.....	58
5. Textová výstavba	59
5.1 Kompozice	59
5.2 Horizontální členění.....	59
5.3 Vertikální členění.....	59
5.4 Shrnutí.....	59
D. PATRIK HARTL – OKAMŽIKY ŠTĚSTÍ.....	60
1. Jazyková rovina	60
2. Foneticko-fonologická a morfologická rovina	60
2.1 Foneticko-fonologická rovina.....	60
2.2 Morfologická rovina	61
3. Syntaktická rovina	62

3.1 Věty podle postoje mluvčího	62
3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu.	63
4. Lexikální rovina.....	64
4.1 Slova s dobovým příznakem.....	64
4.2 Slova se stylovým příznakem	64
4.3 Výrazy s kladnou expresivitou	64
4.4 Výrazy se zápornou expresivitou.....	64
5. Textová výstavba	65
5.1 Kompozice.....	65
5.2 Horizontální členění.....	65
5.3 Vertikální členění.....	65
5.4 Shrnutí	66
ZÁVĚR	67
SEZNAM LITERATURY	72
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	73

ÚVOD

Bakalářská práce nesoucí název **Stylizace mluvenosti v dílech Jáchyma Topola a Patrika Hartla** je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část představuje základní pohled na funkční styl umělecké literatury. První díl teoretické části je věnován jazykové výstavbě. Nejdříve je uvedena problematika jazyka uměleckých děl, která je následována pohledem na každou jednu z rovin. Roviny, o kterých je pojednáváno v práci, jsou rovina foneticko-fonologická, morfologická, syntaktická a lexikální. Tato část je doplněna ještě kapitolou o implicitnosti a explicitnosti. Druhý díl teoretické části se zabývá textovou výstavbou uměleckých děl. Zde je zájem soustředěn na kompozici, horizontální a vertikální členění díla.

Praktická část poskytuje elementární analýzu, která dokazuje výskyt teoretických poznatků na konkrétních příkladech z vybraných děl. Tato část je rozdělena na čtyři oddíly, přičemž se každý z nich zabývá jednou knihou. První oddíl se zabývá knihou *Chladnou zemí*. Zde je na dílo nahlíženo z pohledu jazykové výstavby, konkrétně na rovinu foneticko-fonologickou, morfologickou, syntaktickou a lexikální. Z pohledu textové výstavby je zkoumána kompozice, její horizontální a vertikální členění. Další knihy, konkrétně *Kloktat dehet*, *Nejlepší víkend* a *Okamžiky štětí*, jsou zkoumány stejným způsobem.

Současná tvorba, kterou jsem si vybral pro mou bakalářskou práci, je z pohledu mnou zkoumaných rovin, velmi pestrá. Pro foneticko-fonologickou je typické úženi, diftongizace nebo používání protetického v-. V morfologické rovině se nejčastěji setkáváme s užitím nespisovných koncovek u sloves, nebo naopak s jejich vypouštěním. V lexikální rovině jsou zastoupeny všechny útvary národního jazyka. Užití některých výrazů, jako například vulgarismů nebo výrazů zhrubělých, může být při čtení vnímáno jako nadbytečné a jejich užití může snižovat hodnotu díla.

Je důležité zmínit, že pro oba vybrané autory je vcelku typické užívání přejatých slov či celých vět a souvětí v cizích jazycích. A proto, že vybraná díla od Topola se historicky, ať už z části, nebo celé, odehrávají v minulosti, se zde často objevují přejaté výrazy nebo věty z němčiny nebo ruštiny. Výrazů z angličtiny a jiných jazyků v knize není mnoho. Naopak přejaté výrazy v knihách Patrika Hartla jsou podstatně rozmanitější. Už jen proto, že se jejich děj odehrává v současnosti, se v knihách vyskytuje celá řada

přejatých výrazů a spojení z angličtiny. V knize *Nejlepší víkend* je rozmanitost cizích prostředků obzvláště výrazná.

Tvorba Jáchyma Topola i Patrika Hartla je pro současného čtenáře, dle mého názoru, velmi zajímavá a přínosná. Jáchym Topol je oblíbeným autorem i mimo Českou republiku, neboť se jeho díla překládají do několika dalších jazyků. Jeho pojetí vybraných událostí z naší historie je opravdu nevšední a jeho styl mě velice zaujal, třebaže je četba jeho děl poměrně náročná. Patrik Hartl je rovněž oblíbeným autorem a má velkou fanouškovskou základnu. Do některých pasáží v jeho knihách se může čtenář vžít nebo se dokonce s některou z nich ztotožnit. Čtení jeho knih není nikterak náročné. Kvůli výše uvedeným důvodům je pravděpodobně tak populární. Proto jsem se rozhodl pro svoji analýzu vybrat tyto čtyři knihy.

METODY PRÁCE

Stěžejním materiálem pro aplikování získaných teoretických poznatků byly knihy *Chladnou zemi* a *Kloktat dehet* od Jáchyma Topola a *Nejlepší víkend* a *Okamžiky štěstí* od Patrika Hartla. Knihy byly zkoumány z lingvistického hlediska, proto je na obsahovou stránku nahlíženo jen okrajově. Členění bakalářské práce na část teoretickou a praktickou předkládá teoretické informace, jež byly následně aplikovány na konkrétních příkladech. V práci je rovněž uvedena problematika uměleckého funkčního stylu.

Teoretická část se opírá o odborné knihy, hlavně o *Stylistiku češtiny* (1991), *Současnou českou stylistiku* (2003) a *Současnou stylistiku* (2008) a další jiné knižní a online zdroje. Informace pro životopisy autorů byly přejaty z oficiálních webových stránek Jáchyma Topola a Patrika Hartla.

Praktická část čerpá z poznatků, jež byly uvedeny v teoretické části práce. Během jejího sestavování byl nápomocný *Slovník nespisovné češtiny* (2020), *Slovník literární teorie* (1984) a internetová příručka Ústavu pro jazyk český.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. FUNKČNÍ STYL UMĚLECKÝ

Jak je známo, umělecký projev, ať už psaný, či mluvený, je předmětem zkoumání již od dávných časů. Prvním známým průkopníkem byl Aristoteles, který ve 4. století př. n. l. napsal spis, který se jmenuje Poetika, kde ukazoval na zvláštní prostředky, které se užívají v krásné literatuře (Chloupek, 1991).

Základní funkcí jazyka je funkce komunikační, která se vyskytuje téměř ve všech komunikátech ústní komunikace. Kromě této se v komunikátech vyskytuje také funkce estetická (Čechová, 2003). Estetická funkce staví díla tohoto stylu do značného kontrastu k dalším stylům. Ze všech stylů má nejpestřejší diferenciaci (Krobotová, 2001).

V uměleckém funkčním stylu se sdělení zaměřuje na účinek emotivní, neboť úkolem uměleckého díla je probouzet emoce. Slovesné umělecké dílo se má za cíl „vzbuzovat emoce prostřednictvím jazykového výrazu“¹. Působivost uměleckého díla nevězí jen v účinnosti myšlenek, avšak také v působivosti jazykové formy, ve které jsou myšlenky vyřčeny. Forma je neodmyslitelnou částí každého uměleckého díla, a stejně tak jako jeho obsah, a nemůže být oddělena. Jde o věcné působení výrazu, které je komplexní „jak na věcné porozumění, tak na obraznost, zvláště pak na city, popř. i na vůli, a to současně, neodděleně.“² Emotivně sdělná funkce je spjatá s funkcí estetickou (Bečka, 1992).

Cílem umělce není kopírování reality, ale vytváření její podoby. Nejedná se o obraz, který je realitou přímo kontrolovatelný. Z toho vyplývá, že se nedá hodnotit podle toho, jak je přesně vystihována její konkrétní podoba. Při vytváření uměleckého obrazu se umělec do skutečnosti vžívá. Vytváří novou skutečnost, prožívá ji, tvoří její povahu a vztahy v ní. Obraz je působivě vyjadřován, neboť chceme, aby se čtenář mohl do díla vcítit a prožívat jej. Proto musí být působení komplexní. Vzhledem k tomu, že v díle autor ztvárňuje obraz své skutečnosti, má dostatek možností k tomu, aby vytvořil takovou skutečnost, ve které se budou odrážet jeho způsoby a postupy vyjádření (Bečka, 1992).

Pro funkční styl umělecký je zásadní jeho sdělná důležitost. Četba nebo poslech textů tohoto druhu rozšiřuje duševní rozhled vnímatele. Díky tomu si vnímatel všimá kouzla také v běžných událostech všedního života. Za jiných okolností by kolem nich chodil bez

---

¹ BEČKA, J. K. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992, s. 31.

² Tamtéž.

povšimnutí. Vnímatel si také povšimne bohatosti jazyka, která je pro tento styl typická (Bečka, 1992).

2. JAZYKOVÁ VÝSTAVBA UMĚLECKÝCH DĚL

2.1 Jazyková rovina uměleckých děl

2.1.1 Jazyk autora, jeho styl

Vzhledem ke zvýrazněné estetické funkci v uměleckém funkčním stylu, která se zde objevuje častěji než v jiných funkčních stylech, je velmi důležité oddělovat dva pojmy – jazyk a styl. „Zkoumání jazyka díla je poznáním individuální soustavy výrazových prostředků, které jsou v textu uplatněny, zatímco stylistické zkoumání, které je nadstavbou nad nutným rozbořením jazykovým, odpovídá na otázku funkce těchto prostředků v textu“³ (Chloupek, 1991).

2.1.2 Jazyk uměleckých děl, jazyk spisovný

Jazykem umělecké literatury se začal více dopodrobna zabývat až Pražský lingvistický kroužek ve 20. a 30. letech 20. století, jenž zformoval funkční stylistiku. Před PLK se touto problematikou zabýval Josef Jungmann (19. století), který vytvořil tzv. koncepci básnického díla. Problematicou jazyka uměleckého funkčního stylu se zabýval zejména J. Mukařovský spolu s dalšími členy PLK. Byla zde vyvíjena koncepce jazyka básnického a jazyka funkčního, „jako souboru vyjadřovacích prostředků určených (v rámci spisovného jazyka) obecným cílem komunikace, v tomto případě cílem estetickým.“⁴ Ve své koncepci klade důraz na samostatné postavení básnického jazyka. Dále klade důraz na spojení s jazykem mimoumělecké komunikace (Čechová, 2008).

Dominantní vrstvou spisovného jazyka je vrstva neutrální. Díky ní je realizovatelná estetická složka. Součástí autorovo plánu je použití jiných prostředků než neutrálních. Díky nim se dá rozpoznat jedinečný styl každého autora.

2.2 Foneticko-fonologická a morfologická rovina uměleckých děl

Autorův záměr je vytvořit dílo tak, „aby jeho sdělení mohlo být vnímatelem přijímáno bez komunikačního šumu.“⁵ V textu je užití tvarových nebo hláskových prvků, které jsou nespisovné, limitováno grafickým obrazem. Ten je ustálený v psaných textech. Ortografii se musí přizpůsobit i interpunkce. Pokus o porušení konvence autorem nebývá

---

³ KRČMOVÁ, M. (1991) Jazyk autora a jeho styl. In. CHLOUPEK, J. et al. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.)*, Praha: SPN, s. 226.

⁴ KRČMOVÁ, M. (2008): Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. In. ČECHOVÁ M. et al, *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 309.

⁵ Tamtéž

veřejností přijat vždy kladně. Výjimečně se v dějinách literatury vyskytly texty (O. Březina), které byly psány zcela stylizovaným dialektem. „[...] autor užívá jednotlivých nespisovných lexémů a hláskové nebo morfologické signály užívá jen střídavě jako prostředek posilující sourodost textu.“⁶ Tato skutečnost platí ve své podstatě i pro obecnou češtinu, v současnosti jsou ale její součásti celkem obvyklé v oblasti uměleckého funkčního stylu a svou příznakovost ztrácejí. (Čechová, 2003)

Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně úzký soubor fonetických a morfologických komponentů obecné češtiny, je tento soubor omezen na určité poměrně hojné, například „-ej v koncovkách i kmeni slov, na -ý- místo -é- v koncovkách (v kmeni jde často o hovorové varianty lexémů), úpravy některých náslovných souhláskových skupin, -ma v 7. p. pl., činná (minulá) přičestí typu *nes* a některé tvary konjugace.“⁷ Tento soubor působí na povahu textu (Čechová, 2003).

Z historického hlediska si tvorba v oblasti umělecké literatury zakládala na spisovné češtině, díky přesvědčení, které do té doby dominovalo. To se ale cirká od 10. let 20. století změnilo (např. u naturalistů). Do krásné literatury se začaly dostávat i prostředky nespisovné, jejichž funkcí bylo doplnit charakter jazyka. Autor využíval místních dialektů, jejichž užívání se postupem času snížilo ku prospěchu obecné češtiny (např. promluvy postav v *Osudech dobrého vojáka Švejka*). V padesátých letech byly nespisovné výrazy omezovány jen k charakteristice záporných hrdinů. Šedesátá léta se nesla v duchu pronikání nespisovných výrazů, převážně z obecné češtiny, jež byly chápány jako projev kladných hodnot a spontánní citlivosti. Těchto prostředků bylo užito v poměru k tématům z každodenního dění. Sloužily také ke sblížení pásma postav a pásma vypravěče. Exiloví a undergroundoví autoři, kteří publikovali v osmdesátých letech, užívali nespisovného vyjadřování jako výraz odlišného postoje, který byl mířen proti oficiálnímu proudu. Od devadesátých let dochází ke zcela volnému užití nespisovných prostředků (Hoffmannová, 2016).

V krásné literatuře nedochází pouze k užívání prostředků nespisovných, ale užívá se také fonetických a morfologických prostředků zanikajících a archaických. Jejich funkce je v různých textech rozdílná. Co se starších textů týče, jedná se o dobové zařazení díla. U promluv postav je záměrem posun k výlučnosti, nebo také k distancování od

---

⁶ KRČMOVÁ, M. (2003): Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. In. ČECHOVÁ M. et al, *Současná česká stylistika*, Praha: ISV, s. 272.

⁷ Tamtéž

lidového jazyka. Např. u Jiráska sloužilo užití těchto výrazů k charakterizaci postav a prostoru. U dalších autorů sloužilo použití archaických prostředků například k poetizaci textu (Vančura), jako prostředek posilující komický obsah (Poláček), k ironii (John) nebo jako činitel kontrastu v textu (Hrabal) aj. Téměř vždy se jedná o použití morfologických nebo fonetických prostředků, které jsou „v rámci spisovného jazyka: knižní varianty slov; infinitiv na *-ti*; opisné pasivum; přechodník přítomný a minulý; předminulý čas; jmenné tvary adjektiv.“⁸ Jejich užití se musí hodnotit s ohledem na dobu vzniku díla a na základě normy spisovného jazyka a jeho kodifikace v té době (Čechová, 2003).

Činitelem poetizace je také volba výrazů, které obsahují „méně obvyklé hláskové seskupení, nebo slov, v nichž se opakují hlásky stejné či zvukové podobné. Neobvyklá hlásková seskupení najdeme na periferii slovní zásoby, u onomatopoií a slov od nich odvozených (*vr – vrčet; ťuk – ťukat, ťukání*), u expresiv (např. spojení palatála nebo postalveolára + *o, u, ou – čuchat, s'ourat, ťafka*; velára + *e, kecat*; jde o spojení hlásek v kořeni slov) a u slov přejatých.“⁹ Zvukové neobvyklosti se vědomě užívají v literatuře pro děti a mládež (Rumcajs). Jejich užití se dá sporadicky nalézt i jinde (*A před chalupou z koně hop! / a na chalupu klop, klop, klop!* – Erben) (Čechová, 2008).

V prozaických textech ojediněle, ale hlavně v poezii, se často vyskytuje zvukomalba, která vychází z libozvučnosti hlásek. Tvořením protikladů mezi různě libozvučnými zvuky může vzniknout dílo s nápadným poetickým účinkem „*(spí myrty s mírnými lístky a mírnými stíny / spala stará zahrada jas jasan v snách / rybíz nabízí rty Filipíny / a tráva vstávala zrána na hradbách.* – K. Biebl)¹⁰ (Krobotová, 2001).

Pravidelné opakování hlásek směřuje k rýmu, a to ve všech podobách (mužský – ženský; asonance, konsonance) (Čechová, 2003).

V uměleckých textech se také vyskytuje paronomázie, což je opakování výrazů, které pocházejí ze stejného kořene nebo jsou tvořeny stejnými příponami. Některé figury vznikají i opakováním slov (epizeuxis, anafora, epifora, epanastrofa) (Čechová, 2003).

Použitím kumulace slov jisté délky se dá zvýšit estetická hodnota textu – „*Žil kdys kdes chlap. Dá se říct těž muž či kmán, jak kdo chce. Já ho zvu chlap. Nu, a on krad, ten*

---

⁸ KRČMOVÁ, M. (2003): Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. In. ČECHOVÁ M. et al, *Současná česká stylistika*, Praha: ISV, s. 273.

⁹ Tamtéž

¹⁰ KROBOTOVÁ, M. (2001) *Úvod do české stylistiky*, Olomouc: Univerzita Olomouc, Pedagogická fakulta, s. 28.

*chlap. Krad, co moh a kde moh. Zvlášť když měl hlad*¹¹ (J. Werich). Ta se dá zvýšit také pravidelným rozložením slovních přízvuků v textu (rytmus) (Čechová, 2003).

2.3 Syntaktická rovina uměleckého textu

Syntaktická rovina u těchto textů je vcelku proměnlivá. Na základě zkoumaných děl se ukázalo, že se v umělecké próze vyskytuje množství vět, které tvoří souvětí. Vysoká je zde četnost jednočlenných vět neslovesných. Ve srovnání s jinými funkčními styly (např. odborný funkční styl) se zde hojně objevují věty jednoduché (Chloupek, 1991).

V promluvě postav může být větná stavba textu stylizací samovolného projevu, avšak nejde o užití „nepsisovné“ stavby. V souvislosti se syntaktickou stavbou textu se užívá pojem *mluvenostní syntax*. Tento pojem označuje „stylizování syntaktických jevů typických pro spontánní mluvené projevy.“¹² Tyto jevy se vyskytují v celém textu, během stírání hranic mezi pásem vypravěče a pásmem postav. V dílech se avšak může vyskytovat i stylizace opačná, kdy dochází k výraznému oddělení běžné komunikace od řeči postav, paralelismu, tvorby promyšleně stavěných vět nebo celých period aj. (Chloupek, 1991).

„V krásné literatuře se mohou uplatit nejen všechny typy vět a souvětí, všechny způsoby vyjádření syntaktických vztahů včetně jejich kondenzace.“¹³ Dalším prostředkem k poetizování textu se dá využít také „zvýšení frekvence vět určitého typu [...], využívání extrémní délky souvětí s větami napojovanými juxtapozicí, nepoměr mezi členěním informace a členěním větným.“¹⁴ Můžeme také rozdělit informace do jednotlivých vět, tzv. osamostatňováním částí výpovědi. V opačném případě jde sloučit samostatné informace do jednoho větného celku (Chloupek, 1991).

Ve 20. letech 20. století došlo v dílech ke zrušení interpunkce (např. u Nezvalovy Abecedy). Došlo tím ke „zvýraznění principu veršového nad princip syntaktický,“¹⁵ tím došlo k vytvoření nezvyklé obsahové souvislosti. Pro jisté druhy poezie je výrazný kontrast

---

¹¹ KRČMOVÁ, M. (2003): Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. In. ČECHOVÁ M. et al, *Současná česká stylistika*, Praha: ISV, s. 274.

¹² KRČMOVÁ, M. (1991) Stylová norma v jazykové výstavbě uměleckých textů. In. CHLOUPEK, J. et al. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.)*, Praha: SPN, s. 244.

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ KRČMOVÁ, M. (2003): Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. In. ČECHOVÁ M. et al, *Současná česká stylistika*, Praha: ISV, s. 270.

mezi dělením na verše a větným členěním. Dá se zdůraznit buďto rýmem (I. Blatný), nebo rozlehlejšími verši než jsou jednotlivé věty (V. Dyk). Dalšími nástroji mohou být obměny slovosledu (např. inverze, přesun slova na konec věty), nebo frekventovanější použití subjektivního pořádku slov. V promluvě vypravěče slouží jako nástroj poetizace užití vět tázacích, přacích nebo zvolacích. Toto užití vět bývá v úvahových částech a naznačují sblížení postavy s vypravěčem (Čechová, 2003).

V uměleckých textech dochází také k užití syntaktických figur – asyndeton, polysyndeton, parentezi, zeugma nebo elipsu. Tyto figury se vyskytují i v neumělecké komunikaci a uměleckými se stanou, pokud je autor využije jako prostředek poetizace promluvy (Čechová, 2003).

2.4 Lexikální rovina uměleckého textu

Pro tuto rovinu nalezneme celou řadu specifík, jež tvoří lexikální vybavenost textu. V minulosti, ale i nyní, se touto problematikou zabývá poetika. „Ta vedle nepřímých pojmenování popisuje a systematizuje různé způsoby využití slov s příznakem, tj. slov zbarvených citově, dobově, frekvenčně, příznakových z hlediska stylového nebo z hlediska spisovnosti.“¹⁶ Poetika sice nezobrazuje stylovou normu slovní zásoby v kompletní škále, ale poskytuje vzory, které jsou důležité pro práci se slovní zásobou (Čechová, 2003).

Lexikální vybavenost uměleckých textu je velmi rozmanitá. Slovní zásoba je proto velmi bohatá. Nižší než v textech jiného zaměření bývá index opakování, ale bohatá a důležitá je lexikální vybavenost v poezii. Správná volba lexikálních prostředků je zde velmi důležitá, protože „jde o sdělení soustředěné na malé ploše, ale i pro celkovou výstavbu básně. V indexu opakování slov jsou mezi jednotlivými díly poměrně velké rozdíly.“¹⁷ Obsahovost lexika je důsledkem stylové disimilace, která je obvyklá pro tyto texty – cílem autora je nepoužívat, pokud to není jeho záměrem, stejná pojmenování v jedné oblasti textu. Užívání disimilace směřuje k pestrému využívání stylových lexémů. Příkladem je Předtucha od M. Pujmanové. Postava Jarmily je v textu označena také například jako *holka*, *holčička*, *dívká*, *žába*, *ženská*, *dívkička* apod. (Čechová, 2003).

Vzhledem k tomu, že se stejnoznačnost nevztahuje jen na projevy běžného lexika, kontextovou stejnoznačnost můžeme nalézt také i při užití termínů – např. *Za nimi Cilka*

---

¹⁶ Tamtéž, s. 275.

¹⁷ Tamtéž

s baňkou již jen slabounce dýmající. „Na hmŕj s tebou prevíte,“ oslovila křivuli... (M. Pujmanová). Ke hromadění nedochází jen u synonym, ale hromadit se mohou také například „kohyponyma, slova souřadná.“¹⁸ Vzniká tím enumerace. Důsledkem hromadění vznikne estetický prvek v díle, který nevzniká výsledkem hromadění kohyponym v textech odborného funkčního stylu (Čechová, 2003).

Typické pro uměleckou literaturu je používání lexémů se stálým stylovým příznakem. Ne vždy je to pravidlem, ale používání zabarvených výrazů napomáhá zařadit text do určitého prostředí a jeho pojetí autorem (archaické výrazy v historickém románu, nebo užití professionalismů v díle ze současnosti). Díky volbě lexémů můžeme rozpoznat originalitu autora, jeho jazyka a styl (Čechová, 2003).

Autor obvykle získává slovní zásobu z neutrální slovní zásoby, tu však často překračuje. „Volí buď příznakové lexémy jediného typu příznakovosti a tvoří komunikát výrazově sourodý (tj. vedle neutrálních najdeme jen prostředky knižní až archaické, jindy zase jen nespisovné, jen slangové atd.), nebo využívá širokých možností slovní zásoby národního jazyka (eventuálně i jazyků jiných) k vytváření kontrastu mezi řečí vypravěče a řečí postav, mezi jednotlivými postavami v souvislosti s jejich sociálním zařazením, nebo konečně vytváří kontrast výrazu pro smysl celého komunikátu“¹⁹ (Čechová, 2003).

Příznačnou třídou pro tvoření textů uměleckého charakteru tvoří poetismy – ty lexémy, které mají stálou stylovou hodnotu, jež jsou tvořeny nebo ustáleny. V uměleckých textech tvoří funkci estetickou. V dnešní době už není jejich užití tak časté, netvoří uměleckost textu. V naší literatuře se usilovalo o tvoření poetismů například v generaci májovců, lumírovců nebo během národního obrození, kdy byla vytvářena různá kompozita (*druhotřpytný, duhojas*), neobvyklé lexémy (*kyn = pokyn, pohrda = pohrdání*). Docházelo k používání přejímek z jiných jazyků, tyto přejímky byly populární jen v umělecké literatuře (*luna, poryv, zočiti*). A byla typická pro tehdejší období. Autorská slova, která zesilují estetický efekt, lze také považovat za poetismy. Je kladem důraz na některé složky, které jsou součástí sdělení, např. *Běží, běží / plavovlasá. / Běží pořád běží / samovlasá. / A ještě běží, běží samovlasá / a zpívá o nestoudnosti*. (O. Mikulášek). V uměleckých textech dochází také k užití neologismů. Ty jsou však typičtější pro poezii než pro prózu, např. *prázdnotin* (L. Kundera) (Čechová, 2003).

---

¹⁸ Tamtéž, s. 276.

¹⁹ Tamtéž

Pro zdůraznění charakteru postav nebo prostředí dochází k užívání dialektismů. Těch je využíváno v próze, dramatu i v poezii, kde to ale tento jev není tak častý. V současnosti se dialektismů neuvádí tak často. Dialektismy byly užívány pro charakteristiku lidové postavy, zatímco teď se jich užívá například pro zdůraznění jejich vysokého věku. V poslední době se objevují také v textech folku (Čechová, 2003).

V současnosti se používají prostředky z různých vrstev českého jazyka. Nejčastěji pak z hovorové a obecné češtiny, také ale ze slangu. Užívání těchto prostředků je velmi populární, proto je někteří začínající autoři užívají neuváženě – přestávají „být prostředkem stylové aktualizace textu a stávají se projevem přihlášení autora k dobové vyjadřovací konvenci“²⁰ (Čechová, 2003).

Pro správné užití frazeologických jednotek lidového původu, které jsou velmi příznakové, musí být jejich použití v textu dostatečně odůvodněné. (*Ale ty jsi přece nejhezčí holka z ulice. Krev a mlíko!*) (Čechová, 2003).

„Proces posunu lexikální stavby textu k nespisovnosti souvisí zřejmě s celkovými tendencemi v mluvenostní stylizaci uměleckého díla, tedy i s pronikáním ostatních nespisovných prvků, především obecně českých, a se změnami syntaktické a kompoziční stránky textu.“²¹ Tento proud je vidět ve všech vrstvách – próze, poezii i dramatu (Čechová, 2003).

Užití prostředků z argotu není časté, protože ne vždy je jasný jejich smysl. Užívá se jich například k charakterizaci postavy. Mezi další prostředky, které se neřadí do normy neutrálního spisovného výraziva, mohou být i zastaralé výrazy, nebo výrazy knižní. V minulosti bylo používání knižních výrazů v knihách častější, neboť se někteří autoři snažili, pomocí těchto výrazů, vytvořit dílo „vyššího“ literárního vyjádření. Na rozdíl od archaických výrazů si své postavení v současné literatuře udržely historismy. Ty se řadí mezi specifický druh termínů. Dále se zde mohou vyskytovat frazémy s příznakem knižnosti. Ty mohou být modifikovány během jejich zařazení do textu nebo zde mohou být pouze naznačeny (Čechová, 2003).

V textech krásné literatury se také objevují slova, která svou příznakovostí patří mezi jiné styly. Jedná se například o výrazy z publicistického nebo odborného funkčního

---

²⁰ Tamtéž, s. 278.

²¹ Tamtéž, s. 279.

stylu. Jejich použití je obvyklé pro texty prozaického charakteru, pro poezii je jejich použití vcelku neobvyklé. V textech se mohou objevovat i citáty, a to buď stejnojjazyčné, nebo cizojazyčné. Zvláštní postavení v textech umělecké literatury mají cizojazyčné citáty a slovo citátové, a to vzhledem k tomu, že se v textech objevuje i jazyková situace, která je typická pro dobu, ve které se děj odehrává. Např. v románech, jejichž děj se odehrává v 19. století, je typické, že dochází k přejímání z německého jazyka. Dnes dochází k užívání citací z různých jazyků. (*Halt! Nur für Militär ist jetzt!* – Švejk). Jejich užití slouží k poetizace textu. Mimo tyto prostředky se může použít i aluze (narážka/odkaz na jiný text nebo společenskou realitu). „Je třeba mít na paměti, že se zařazením do kontextu literárního díla se mění i slohová platnost těchto citací, přestávají být svou obsahovou i formální stránkou věcnou výpovědí o realitě, ale vstupují do kontextu s funkcí esteticky sdělnou a plní ji v intencích literární komunikace“²² (např. se jedná o publicistické texty ve *Válce s mlouky* od Čapka) (Čechová, 2003).

2.4.1 Výrazy expresivní (Čechová, 2003)

Další důležitou kategorií, která je důležitá pro texty uměleckého charakteru, je užívání výrazů expresivních. Tyto výrazy dále členíme na výrazy s kladnou expresivitou a výrazy s negativní expresivitou.

2.4.1.1 Výrazy s kladnou expresivitou

Lexémy, které jsou expresivně kladné, jsou obvykle propojené s texty pro děti (např. *moc a moc malých švadlenek, po hebkém jehelníčku*). Na přílišné užívání kladných lexému je třeba dávat pozor, neboť může vést ke kýčovitosti v textu („*Každého rána odesílal Jarka své miloučké Věrce dopis a každého odpoledne obdržel od ní psaníčko s kvítečkem, utrženým tam někde ve vysluněném kraji. Zmírající vůně toho něžného poslíčka vydychovala všechny polibky Verčiny, které ona ukryla v jeho vadnoucí korunku.*“²³).

2.4.1.2 Výrazy s negativní expresivitou

Lexémy, které jsou expresivně negativní, mohou být významným činitelem aktualizace děje (např. *Předseda záložny, kdykoli otevře svou moulu, slintá a kolem jeho ropuší díry třpytí se provázky, padající na břicho.* – V. Vančura). Dříve bylo užívání vulgarismů viditelné zpočátku jen v řeči postav (*Tatínek na toho králíkáře zařval: „Já*

---

²² Tamtéž, s. 279.

²³ Tamtéž, s. 280.

jsem ti hovno přítel.“ – O. Pavel). V současnosti dochází k jejich rozšiřování v textu a někdy je vulgarismus obsažen již v názvu díla (*Hovno hoří* – P. Šabach).

Z historického hlediska téměř nedocházelo k používání výrazů s negativní expresivitou, ale i v současnosti je jejich užití příznakové. Prostředkem pro vyjádření nespokojenosti se vulgarismy staly v 70. a 80. letech v textech undergroundových textech písní. Dnes jsou již tyto výrazy v textech celkem všední.

Dalším prvkem, který do textů přináší emocionalitu je negativní konotace (*„O jedenácté barva opilosti v kořalně zhoustla, přikrývající šarlatem devět muzáků, již dosud řvali. Obsah láhve se třpytí jako střed světa a vše ostatní je marnost, neboť pryč a pryč je všechno a marná je naděje.“*²⁴) (Čechová, 2003).

V textech umělecké literatury je kromě bohatého lexika a co možná největšího použití stylově příznakových prostředků také obvyklé užívání vztahů, které ve slovní zásobě existují. Již na začátku této kapitoly byl zmíněn vztah synonymie a kohyponymie. Vedle tohoto vztahu nás zajímá i vztah polysémie a homonymie a antonymie. U uvedených vztahů platí že „umělecký text aktivizuje již ustálené, a tedy stylově málo aktivní souvislosti.“²⁵ Využitím polysémie výrazů můžeme docílit kontrastu obou slov. Homonyma, jež se utvářejí nahodile, mohou vytvořit zajímavý prvek v díle. „Pohrávání s homonymy vede i ke kalambúrům, hříčkám se slovy stejně nebo podobně znějícími, které jsou tvořeny se záměrem komickým.“²⁶ Obdobně se dá využít i slov, která si jsou zvukově podobná – paronyma. Pro budování protikladů nebo antiteze se využívá antonymie. Slouží k dynamičnosti v díle a jako prostředek uměleckého vyjádření, např. *kolébku mou i hrob můj* – Mácha (Čechová, 2003).

2.5 Implicitnost a explicitnost

V umělecké literatuře se počítá také s tím, že čtenář sdělení autora pouze nepřijme, ale bude si ho i určitým způsobem vykládat. Čtenář dílo nejen přijímá, ale také interpretuje. Například tím, že autor myšlenku nedokončí nebo souvislosti jen naznačuje, dává tím čtenáři prostor pro vlastní úvahy (Čechová, 2003).

---

²⁴ Tamtéž, s. 281.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

V lexikální rovině, podle povahy textu a autorovo záměru, „se na úrovni pojmenování uplatňují vedle smyslu pojmenovávacích jednotek i jejich konotace, asociace formy a denotátu znaku ke znakům dalším, které vedou k vybavení určitých představ a souvislostí v mysli vnímatele (konotace se označují i jako významy pobočné).“²⁷ Nepřímá pojmenování (metafory a metonymie) jsou na konotaci založena. Užití metafor (přenesení významu na základě vnější podobnosti) napomáhá ke zpestření významové i obsahové stránce díla, protože se zde objevuje primární i sekundární (metaforický) význam – *slunce veliká pečeť na blankytném blahopřání* (V. Nezval). Metafory pomáhají k rozšiřování estetické funkce (Čechová, 2003).

Za nejrozšířenější druh metafory se dá považovat personifikace (zosobnění). Personifikace je v podstatě oživení věci neživé, ale také zvířat či rostlin. Jsou jim přisuzovány lidské vlastnosti – *kmeny starých stromů promluvily*. Personifikací je hojně užito v pohádkách nebo také v bajkách (O Koblížkovi) (Prokop, 2008).

Na druhé straně máme metonymii, která je založena na souvislostech, které již existují (Čechová, 2003).

Implicitnost je stavěna z nepřímých pojmenování. Na druhé straně stojí explicitnost, která je přiblížena čtenáři pomocí epitet a přirovnání. Kromě básnického přívlastku (epiteta) se v textech krásné literatury používá také běžného přívlastku. Ten pak doplňuje význam, který je vyjádřen podstatným jménem. Estetickou funkci obohacují přívlastky básnické. Zejména epiteton konstans, jež se vyskytuje hlavně v lidové poezii. Například „jsou oči modré nebo černé, ne však hnědé.“²⁸ V současnosti se básnickým přívlastkem označuje nová, schopnost pojmu, který je vyjádřen substantivem. Neslouží pouze jako „ozdoba“, má ale také sémantické složky – *topiči dýmantovi potem* (J. Kainar) (Čechová, 2003).

---

²⁷ Tamtéž, s. 282.

²⁸ Tamtéž, s. 283.

3. TEXTOVÁ VÝSTAVBA UMĚLECKÝCH DĚL

Už na úrovni textové výstavby vzniká určitá poetizace. Z předchozích kapitol již víme, že „po formální stránce je dílo uzavřený celek, který by měl být jako celek vnímán a posuzován.“²⁹ Nicméně, forma nám u děl uměleckého funkčního stylu deklaruje také jisté vyjádření uspořádání věcného obsahu sdělení, slouží ale také jako pomůcka pro hierarchizaci složek díla a také specifických vztahů mezi nimi. Pro umělecké texty je hierarchizace složek zvláště důležitá, neboť je součástí tvůrčího záměru autora, jenž usiluje o jistý estetický dojem. Tudíž mu nejde jen o pouhý obsah věcného sdělení (Čechová, 2008).

3.1 Kompozice

Zejména v textech umělecké literatury je kompozice důmyslně propracována. Je vytvářena tak, aby v první řadě, naplnila autorský záměr. Kompozice dále také vytváří napětí, přináší čtenáři uspokojení, dává do popředí určité momenty, jiné naopak zase potlačuje. Vytváří také tzv. místa neurčitosti (Čechová, 2008).

Z historického hlediska byla kompozice poměrně hojně ovlivněna stylem, např. v klasicismu, kdy měl text dané pevné zákonitosti. Naopak současní tvůrci směřují hlavně k individuálnímu, jedinečnému stylu. Tento trend můžeme vidět už na kompoziční úrovni až např. po zrušení homogenosti celku, viz kniha *Klíč je pod rohožkou* (Třešňák). Společně s tímto trendem souvisí i daný, složitý výběr motivů v díle. Od neutrálních motivů, až po motivy, které jsou jazykově vyzdviženy (jedná se kupříkladu o modifikaci větné stavby, neobvyklou pojmenovávací jednotku nebo o nepřímé obrazné pojmenování). Autor také udává, co si čtenář může, nebo musí domyslet – v tom je dílo implicitní (Čechová, 2008).

V následujících odstavcích bude rozebrána kompozice z hlediska literárních druhů.

3.1.1 Epika

Postupná dějová vyprávěcí linie, jež je základem pro epické texty, je v žánrech epiky rozdílně přetvářena. V žánrech malé epiky, jako je např. povídka, pohádka nebo anekdota, se jedná pouze o jednu dějovou linii. Ve velké epice, jako je román nebo epos, se objevuje více dějových linií. „Sama dějová linie může být časově obměňována spolu

---

²⁹ Tamtéž, s. 303.

s tím, jak se fabule přetváří na syžet.³⁰ („**fabule**, -e ž. (z lat.) **1.** liter. *souhrn událostí spojených časově a příčinně jako podklad děje literárního díla*: dokonale skloubená f. ***2.** *smyšlený, vybájený příběh*: celý okruh zábavných f-í (Bass)³¹ a „**sujet** [syžet], **syžet**, -u m. (6. j. -u) (z fr.) liter. *námět uměl., zvl. liter. díla; (v liter.) příběh, rozvoj událostí umělecky ztvárněný*: zpracovat určitý s.; dobové s-y; s. obrazu je historický; – s. románu; Máchovo zaměření na motiv, nikoli na sujet (Muk.); sujetový, syžetový příd.: s-á tradice; – s-á próza, výstavba; → přísl. sujetově, syžetově: řidč. s. uzavřené strofy³²). „Vyprávění jako prvek dynamický je v epice spojováno s úseky statickými – popisy a úvahami“³³ Na druhou stranu tyto prvky bývají minimalizovány v žánrech malé epiky. Závěrem je nutné říci, že se v epických textech objevují zpravidla dialogy a monology (většinou) vyprávěče (Čechová, 2008).

3.1.2 Lyrika

Lyricky zaměřené texty jsou celkově subjektivní. V těchto textech je dominantní postup úvahový nebo popisný. Jeho volba záleží na zvoleném žánru (Čechová, 2008).

3.1.3 Drama

Typické pro dramatické texty jsou dialogy, tedy způsob podání vyprávění děje. Pro pasáže úvahové, jež jsou statickým prvkem, se používají monology a představení na jevišti nahrazuje popis (Čechová, 2008).

3.2 Horizontální členění textu

Esteticky sdělné funkci je podřízeno horizontální členění textu krásné literatury. V epice spočívá horizontální členění v užití titulu a kapitol (Čechová, 2008).

---

³⁰ KRČMOVÁ, M. (1991) Kompozice. In. CHLOUPEK, J. et al. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.)*, Praha: SPN, s. 235.

³¹ Slovník spisovného jazyka českého, (2011) *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=sy%C5%BEet&sti=89260&where=hesla&hsubstr=no>

³² Tamtéž

³³ KRČMOVÁ, M. (1991) Kompozice. In. CHLOUPEK, J. et al. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.)*, Praha: SPN, s. 235.

3.2.1 Epika

3.2.1.1 Titul

Titul tvoří samostatnou část textu. Z historického hlediska byl v minulosti titul podstatně delší, než v současnosti, viz *Putování aneb cesta z Království českého do Benátek a odtud po moři do země Svaté, země judské a dále do Egypta* – K. Harant z Polžic a Bezdruzic. V minulosti byly tituly děl velmi popisné – viz výše – v současnosti se dává přednost jednoduchosti, tedy titul díla většinou nenaznačuje obsah díla. Má charakter obrazný a obvykle se odráží od žánru či dobové zvyklosti (Čechová, 2008).

3.2.1.2 Další členění textu

I tato problematika může úzce souviset s žánrovou či dobovou zvyklostí. V minulosti bylo pro romány, ale i dramata, typické rozdělení textu i na prolog a epilog, což v současnosti již není tak běžné. V žánrech velké epiky je běžné mít text rozdělený na kapitoly, ale také například na díly, které jsou dále členěny ještě na kapitoly. Tyto části jdou posloupně podle časové osy příběhu. Někdy jsou kapitoly rozděleny například podle postav, přičemž se každá kapitola věnuje jedné postavě a každá další kapitola je spojena přecházením od jedné k další postavě. V dnešní době se tento trend časové posloupnosti čas od času ruší. „Návaznost bývala vyjádřena textovými orientátory přímo odkazujícími na jinou kapitolu (typ odkazu ‚vyčkáme, co přinesou další dny‘ byl běžný např. v románech na pokračování“³⁴ (Čechová, 2008).

Délka kapitol v próze nesouvisí s jejich obsahovou nasyceností, což znamená, že se mohou střídát kapitoly, které jsou velmi dlouhé s kapitolami velmi krátkými. Tento protiklad také navyšuje estetickou hodnotu a složku informace, nicméně i izolované členění na kapitoly také naznačuje určitou hierarchizaci obsahu díla. Tedy nějaké závažné události může být věnována celá samostatná kapitola, zatímco méně podstatná událost může být součástí jiné, obsáhlejší kapitoly. Členění na odstavce také může posloužit jako členění na kapitoly (Čechová, 2008).

---

³⁴ KRČMOVÁ, M. (2008): Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. In. ČECHOVÁ, M. et al, *Současná stylistika*, Praha: Lidové noviny, s. 304.

3.2.2 Drama

Horizontální členění dramatu spočívá v dělení textu na jednotlivá jednání a jednotlivé výstupy. Za klasicismu byla pevně daná jednota místa, času a děje, v současnosti se členění řídí zákonitostmi dramatické tvorby (Čechová, 2008).

3.2.3 Lyrika

Pro lyriku je typické členění textu na jednotlivá čísla sbírek. Autor má jistý záměr a s tímto členěním se naplní jeho myšlenkový a formální záměr. Kromě dělení na čísla sbírek se v poezii mezi horizontální členění textu řadí také členění textu na sloky a verše (Čechová, 2008).

3.3 Vertikální členění textu

Vertikální členění textu je poměrně typické a ustálené. V epice se setkáváme s rozdělením na pásmo vypravěče a pásmo postav. Drama se dělí na výstupy jednotlivých postav a na scénické poznámky, jež se na jevišti dějí. Tyto poznámky obsahují charakteristiku prostředí, intonaci či informace o příchodu postavy na jeviště. Pro lyriku jsou typická obrazná pojmenování. Důležitým sdělením je také například vkládání důležitých slov na konce veršů (Čechová, 2008).

Zajímavé je zkoumání epických textů, neboť se zde střetává problematika textové roviny díla s problematikou jazykové výstavby. Řeč vypravěče i postav je produktem autora, samotná řeč postav je pak jeho stylizací. Forma řeči postav je buď podána replikou nebo citováním. Repliky mohou být kratší nebo delší (Čechová, 2008).

3.3.1 Řeč postav

Tradičně se řeč postav pozná podle uvozovacích znamínek nebo její uvedení uvozovací větou. V klasické literatuře se řeč postav také odlišovala stylizací promluv, kdy bylo užíváno například nespisovných prvků ze všech jazykových rovin, jež naznačovaly charakter postavy a jejich jednání. „Objevovaly se všechny slovesné časy a osoby, různé slovesné mody, byly v ní jazykové signály expresivity, odrážela vztahy postav a situační zakotvení dialogů do fiktivní situace díla pomocí deixe apod.“³⁵ (Čechová, 2008).

---

³⁵ Tamtéž, s. 306.

3.3.2 Řeč vypravěče

Když se autor stylizoval do vševědoucího autora, bylo užito hlavně spisovného jazyka. Co se časů týče, vyskytoval se hlavně minulý čas nebo historický přítom. Expresivita byla utlumena a modalita byla neutralizována. Užíváno bylo především 3. osoby (Čechová, 2008).

3.3.3 Neznačená (nevlastní) přímá řeč

Nenačtená (nevlastní) přímá řeč slouží zejména jako prostředek pro vyjádření vnitřního monologu postavy a od přímé řeči se liší pouze graficky, tzn. není značena uvozovkami. Nevlastní přímá řeč bývá pevněji spjatá s daným kontextem (Čechová, 2008).

3.3.4 Polopřímá řeč

„Polopřímá řeč může být v kontextu jak vyjádřením vnitřního monologu, tak i dialogu formálně propojeného s pásmem vypravěče.“³⁶ S pásmem postav bývá spojována díky užití všech časů, ze způsobů bývá kromě indikativu užito také imperativu, tedy jeho formy opisného imperativu. Polopřímá řeč pomocí citoslovcí nebo zvolacích vět ztvárňuje subjektivní postoje a citové stavy postav. Pomocí deixe ztvárňuje časovou a prostorovou orientaci (Čechová, 2008).

3.3.5 Smíšená řeč

„Má většinu charakteristických rysů řeči vypravěče na to, že jde o skrytou řeč postavy, upozorňují jen jednotlivé prvky, např. signály subjektivního hodnocení situace z hlediska postavy, vyjádření vztahů časových a místních.“³⁷ V současné literatuře se však již tento trend ztrácí (Čechová, 2008).

---

³⁶ Tamtéž, s. 307.

³⁷ Tamtéž

4. AUTOŘI

4.1 Jáchym Topol (Topol, 2017)

Jáchym Topol je český prozaik, básník a publicista. Narodil se 4. srpna 1962 v Praze do umělecké rodiny, jelikož jeho otec Josef Topol byl dramatik a otec jeho matky, Jiřiny Topolové, byl spisovatel Karel Schulz. Jáchym Topol nyní žije v Praze se svou ženou a dvěma dcerami.

Topol vystudoval pražské gymnázium v Radotíně. Poté studoval na střední škole sociálně právní (1981-1982), jejíž studium nedokončil. Mezi lety 1982-1986 vystřídal celou řadu povolání jako topič, nosič uhlí apod. V letech 1986-1990 pobíral invalidní důchod.

Za svůj dosavadní život si Topol vytvořil celou řadu zájmů jako redaktor, básník, prozaik, textař, scénárista, dramaturg. Přispíval také do samizdatových sborníků.

Mezi lety 1980-1982 vydával společně s Filipem Topolem, Viktorem Karlíkem aj. *Violit*, což byl samizdatový časopis, který vycházel jako příloha sborníku *Desítka X*. Podílel se na zakládání rozličných edicí, jako Edice pro více, Mozková mrtvice nebo časopisu *Jednou nohou*, jež byl přejmenován na *Revolver Revue*. Topol podepsal v roce 1987 *Chartu 77*. Byl také aktivistou skupiny *České děti*. Spolu s Ivanem Lamperem byl roku 1988 zatčen kvůli nelegálnímu přejití hranic do Polska a za rozšiřování protisocialistických materiálů. Stíhání však bylo díky amnestii zastaveno. Spolu s Lamperem aj. založil časopis *Sport* (1989). Působil jako redaktor časopisu *Respekt* (1990-1991; 2005-2007), jako redaktor *Revolver revue* (do 1993) a jako šéfredaktor (1993-1994). Mezi lety 2009-2011 působil jako redaktor v deníku *Lidové noviny* a od roku 2011 funguje jako programový ředitel *Knihovny Václava Havla*.

Jako básník se Topol uvedl roku 1979 v samizdatovém Sborníku 79-1. I jeho další básně vycházely samizdatově (*Eskymácký pes*, *Stěhovavá tvář*). Básně *Noty pro podzimní bytost*, *Náhodnejch 23*, *Vlhký básně a jiný příběhy* apod. vyšly pod pseudonymem *Jindra Tma*. Knižní sbírku *V úterý bude válka* vydal roku 1989.

Za totalitního režimu se podílel na vydávání celé řady samizdatových sborníků. Například *Sborník 79-1*, *X [Desítka]/Violit*, *Jeden řez*, *Věnováno Vráťovi Brabencovi*, *Zině Freundové a Martinu Hyblerovi*. *Už na to seru, protože mám za pár* a *9 x kontra*

publikoval pod pseudonymem Jindra Tma. Přispěl také do almanachu *Na střepch volnosti*. Podílel se na překladu básní *Připoutejte se* od Charlese Bukowského.

Jako textař psal texty pro skupinu *Psí vojáci* (od 1979) a mezi lety 1982-1986 působil jako textař a zpěvák ve skupině *Národní třída*. Také spolupracoval s Monikou Načevou (*Možnosti tu sou, Nebe je rudý* aj.) a s kapelou *Psí vojáci* zhudebnil části románu *Sestra* (1994). Také se svým bratrem Filipem napsal knihu *Národ psých vojáků* (1991).

Prózy začal Topol vydávat roku 1994. Toho roku vyšly knihy *Výlet k nádražní hale* a *Sestra*. Dále napsal *Anděl* (1995), *K vodojemu 24* (1996), *Trnová dívka* (1997), *Nemůžu se zastavit* (2000), *Noční práce* (2001), *Žárlivý démon* (2005), *Kloktat dehet* (2005), *Zlatá hlava* (2005), *Supermarket sovětských hrdinů* (2007), *Manévry* (2008), *Cestou na východ* (2008), *Chladnou zemí* (2009), *Chtič po svobodě* (2014), *Děsivý spřežení* (2016) a *Citlivý člověk* (2017).

Jeho první divadelní hra nesla název *Poslední dny Párška* (1980) a byla uvedena v samizdatu. Jako rozhlasová hra byla uvedena *Cesta do Bugulmy* (2007), která byla nastudována také v Polsku. Topol sám uvedl hru *Uvařeno* (2005). Pražské Divadlo Kámen uvedlo v minulém roce hru *S citem* inspirovanou prózou *Citlivý člověk*.

Podílel se také na celé řadě scénářů. Je autorem scénáře *Karty jsou rozdaný*, podle kterého byla natočena část Vladimíra Michálka v povídkovém filmu *Praha očima...* (1999). Michálek také natočil na motivy knihy *Anděl* film *Anděl Exit* (2000). Film *Sestra*, jež režíroval Vít Pancíř, vznikl podle stejnojmenného románu roku 2008.

Topol je držitelem celé řady ocenění. Sbírkou *Miluji tě k zbláznění* dostala Cenu Toma Stopparda. Cenu Egona Hostovského dostal za román *Sestra*. Kniha *Kloktat dehet* se stala Knihou roku 2005. Roku 2010 byl Topol laureátem Ceny Jaroslava Seiferta a v roce 2015 mu byla Slovinským svazem spisovatelů udělena cena Vilenická cena. Za šíření samizdatového tisku byl roku 2017 oceněn ministerstvem obrany a téhož roku obdržel od ministra kultury Státní cenu za literaturu.

4.2 Patrik Hartl (Hartl, 2020)

Patrik Hartl je český prozaik, dramatik a režisér. Narodil se 10. října 1976 v Olomouci. Má manželku a dvě děti, syna a dceru.

Hartl vystudoval pražskou FAMU, konkrétně filmovou a televizní režii. Patří mezi stěžejní autory a režiséry divadla Studio DVA.

Prózy píše Hartl od roku 2012. První román byl *Prvok, Šampón, Tečka a Karel* (2012). Následovaly další tři romány *Malý pražský erotikon* (2014), *Okamžiky štěstí* (2016) a *Nejlepší víkend* (2018).

Hartlova dramatická tvorba se stala velmi populární. Jeho díla *Hovory o štěstí mezi čtyřma očima* (2004), *Večírek na Seině* (2005), *Klára a Bára* (2006), *Soukromý skandál* (2011), *Hlava v písku* (2013), *Hvězda* (2013), *Vysavač* (2015), *4 sestry* (2016) a *Líbánky na Jadranu* (2017). Všechny hry pochází ze Studia DVA.

Ve Studiu DVA režíroval celou řadu představení. Například hry *Otevřené manželství* (2002), *Kočí hra* (2003), *Podzimní sonáta* (2003), *Madame Melville* (2004), *Caveman* (2005), *Tichý hlas* (2008) a jiné.

Podílel se také na několika filmových režiiích, jako *Stav bez tíže* (1999), *Taková normální rodinka* (2008) a *Prvok, Šampón, Tečka a Karel* (2020). V letech 2006-2011 spolupracoval také na seriálu *Ulice*.

Za romány *Nejlepší víkend*, *Okamžiky štěstí* a *Malý pražský erotikon* získal ocenění Český bestseller.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce se zabývá elementární analýzou vybraných děl autorů Jáchyma Topola a Patrika Hartla, na kterou plánuji navázat mou budoucí diplomovou prací, kde se zaměřím zevrubně na jednoho z autorů a jeho tvorbu.

Stěžejní pro analýzu jsou dvě díla od každého z autorů, jež byla zvolena na základě mého osobního zájmu. Od Jáchyma Topola jsem zvolil knihy *Chladnou zemi* a *Kloktat dehet*, od Patrika Harta potom knihy *Nejlepší víkend* a *Okamžiky štěstí*. I přesto, že je styl psaní u každého z autorů podobný, můžeme i tak nalézt v každé z knih jistý posun.

V praktické části bude věnován každému titulu vlastní oddíl, ve kterém budou zkoumány aspekty, které jsem uvedl v teoretické části.

A. JÁCHYM TOPOL – CHLADNOU ZEMÍ

1. Jazyková výstavba

Knihy Chladnou zemí popisuje život poslední terezínské generace, která zažila období války. Postavy se snaží zachovat vzpomínky na hrůzy, které se zde staly, neboť je to to poslední, co jim zbylo. Později se děj přesouvá do Běloruska, kde se snaží o to samé – zachování vzpomínek.

Knihy má jednu hlavní postavu, která je i vypravěčem. Je bezejmenná, muž. Najdeme zde i několik vedlejších postav. Mezi nejdůležitější řadím strýčka Leba a Sáru, která pomáhá hlavní postavě. Dále se v knize vyskytují dva běloruští agenti Alex a Maruška. V knize jsou zmíněni rodiče hlavní postavy, váleční hrdinové. Jejich jména rovněž nejsou známa. Další postavy se v knize objevují jen okrajově.

Postavy v knize užívají hlavně obecné češtiny, často se objevuje nespisovná čeština. Místy se v knize objevují ruismy a germanismy, které pomáhají k autentičnosti. Poměrně často zde nalezneme vulgarismy a nadávky. Jejich užití slouží, dle mého názoru, k lepšímu dokreslení reality.

2. Foneticko-fonologická a morfologická rovina

2.1 Foneticko-fonologická rovina

Mezi nejčastější jevy obecné češtiny, konkrétně úženi $\acute{e} > \acute{y}/\acute{i}$, diftongizace $\acute{y}/\acute{i} > ej$ a užití protetického *v*.

2.1.1 Úženi $\acute{e} > \acute{y}/\acute{i}$

Tento jev se nejčastěji objevoval u přídavných jmen – *hlídkovýho* (6), *českýho* (27), *tyfovýho* (28), *pořádkový* (28), *jasný* (29), *ubohýho* (29) *mrňavýho* (29), *posvátný* (40), *bývalýho* (41), *český* (41), *Japonský* (43), *rusý* (53), *nepřeberný* (65), *strašný* (65), *běloruský* (71), *zajímavý* (72), *pěkný* (77), *široký* (77), *možný* (80), *znázorněný* (86), *ucabrtaný* (91), *jemnýho* (93), *černý* (102), *uklizený* (106), *každým* (114), *správný* (115), *stanný* (116), *pitomý* (116), *takový* (126), *drobný* (129), *bodavý* (129).

U podstatných jmen – *na konečný* (43).

U zájmen – *svýho* (40), *žádný* (44), *tý* (81), *svý* (99), *ňáký* (102), *jakýho* (122).

U číslovek – *devadesátým devátým* (78).

U sloves – *prohlídnu* (70), *utýct* (105).

2.1.2 Diftongizace ý/i>ej

Tento jev se opět nejčastěji vyskytoval u přídavných jmen – *zblblej* (28), *vojenskej* (38), *pěkněj* (38), *pravej* (42), *opravdickej* (43), *vděčnej* (73), *velikej* (75), *malej* (93), *globalizovanej* (102), *celej napruženéj* (103), *zabitejch* (103), *mrtvvejch* (103), *vypálenějch* (108), *pobitejch* (108), *odpornej* (109), *pořádněj* (109), *spokojeněj* (112), *rozmazlenějch* (118), *ztuhlej* (121), *pryčnověj* (124).

U podstatných jmen – *brejličky* (64), *modrej* (127).

U zájmen – *nějakej* (90), *ňákej* (100).

U sloves – *kaděj* (40), *svištěj* (76), *bejt* (115), *vydělej* (121), *poraděj* (122), *blížej* (123), *procházej* (135).

V textu se vyskytla jedna částice – *prej* (28).

2.1.3 Protetické v-

Protetické v- se v češtině vyvinulo již v 1. polovině 14. století. Bylo poměrně běžné v komunikaci téměř na celém našem území. V současnosti je užito především v psané formě poměrně komplikované z hlediska spisovné češtiny. (Chromý, 2017)

V textu byla objevena slova obsahující protetické v- – *vona* (10), *vohřát* (61), *vodved* (65), *vostříži* (83).

2.1.4 Shrnutí

Při zkoumání fonologicko-fonetické části jsem došel k závěru, že nejčastější je v knize užití úžení é>ý/i a také ý/i>ej, ojediněle se objevuje protetické v-.

Dva ze tří zkoumaných jevů jsem rozlišil podle slovních druhů, aby byla snazší orientace v dané problematice. Některá slova budou ještě později zkoumána znovu, ale z jiných úhlů. V kapitole, která se věnovala protetickému v- jsem vložil velmi stručný úvod do problematiky protetického v- v českém jazyce.

2.2 Morfologická rovina

Nejčastěji bylo možné vidět příznakové prostředky morfologické roviny v knize u sloves. Užívání, resp. neužívání náslovného -j. Tento jev byl nalezen několikrát, konkrétně u slovesa být ve 2. osobě singuláru – *seš* (43, 109, 121). Docházelo u nich také například k nahrazení -é- za -í- – *prohlídnou* (70), ; zakončení na -uju – *nadechuju*

(69), *vydechuju* (69). Dále bylo zjištěno, že u sloves docházelo k vypuštění koncovky -í ve 3. osobě plurálu – *kaděj* (40), *čuraj* (47) a k vypuštění koncového -l u sloves ve 3. osobě singuláru – *spolk* (106), *zanes* (126). U slovesa *ustříhnout* v 1. osobě singuláru bylo zjištěno vypuštění u- – *stříhnu* (126). V textu byl také nalezen přechodník od slovesa *být* – *jsa* (118).

U podstatných jmen docházelo k nahrazení koncovky -y/-i v 7. pádu plurálu koncovkou -ma – *ožehlýma prstama* (65), *zubama* (82), *nákladákama* (82), *břízkama* (127), *nima* (128), *dvěma* (128), *křížkama* (129).

U dalších slovních druhů bylo zjištěno vypuštění koncového -ý a nahrazení koncovkou -ej u zájmena *nějakej* (90). V textu se objevilo pár příslovcí, u nichž došlo k vypuštění koncovky -e – *zas* (43), *nejbliž* (90). Ve spojce *když* bylo vypuštěno k- – *dyž* (65).

2.2.1 Shrnutí

Dle provedeného zkoumání, viz výše se v knize vyskytovaly hlavně jevy související s příznakovostí u sloves. Jednalo se převážně o nevyužívání náslovného -j, nahrazení -é za -í nebo zakončení a -uju. Ve 3. osobě singuláru i plurálu docházelo k vypouštění koncového -í a -l, a to konkrétně ve 3. osobě plurálu bylo vypuštěno koncové -í a ve 3. osobě singuláru jsem našel vypuštění koncového -l. V 1. osobě singuláru bylo vypuštěno u-.

Jako nejčastější jev u přídavných jmen bylo nahrazení koncovky -y/-i v 7. pádu plurálu koncovkou -ma. Tento jev se v knize vyskytoval často. U dalších slovních druhů bylo zjištěno nahrazení koncového -ý koncovkou -ej. U několika příslovcí došlo k vypuštění koncového -e. V textu se několikrát objevilo vypuštění k- u spojky *když*.

3. Syntaktická rovina

Pro syntaktickou rovinu je základem bádání věta a její stavba. V tomto oddíle bude na věty nahlíženo z různých pohledů a věty budou hodnoceny z pohledu mluvčího. Dále se zaměřím na zkoumání vět z pohledu vět vedlejších. V knihách Jáchyma Topola stojí za zmínku zajímavá stavba věty, její délka, neoddělení přímé řeči uvozovkami apod. O této problematice bude pojednáváno později.

3.1 Věty podle postoje mluvčího

3.1.1 Věty oznamovací

Nejpočetnější zastoupení měly v knize věty oznamovací, jako například: „*Já ty lidi všechny znám.*“ (12), „*Hru jsme stále zdokonalovali.*“ (19), „*A jídlo.*“ (46), „*Radostné dílny byl Sářin nápad.*“ (47), „*Ti si mě nevšímají.*“ (107), „*Jen tak tam jsem.*“ (127), „*V kabině vidím červenou čepici.*“ (127), „*Chladná země mě určitě pustí.*“ (128), „*Tak jsme zůstali tady.*“ (130), „*Povídáme si těma jazykama.*“ (131), „*Slunce vystoupalo vzhůru.*“ (138). Oznamovací věty mohou být tvořeny pouze jedním slovem. I ty se v knize vyskytovaly, například: „*Naštěstí.*“ (19), „*Zitra.*“ (60), „*Uvidíš.*“ (61), „*Nevědí.*“ (66), „*Odjedou.*“ (68), „*Hm.*“ (69), „*Záchody.*“ (69), „*Nepřijde.*“ (69), „*Dobry.*“ (70), „*Nevím.*“ (77), „*Tobě.*“ (80), „*Aha.*“ (116). Užití těchto jednoslovných vět bylo nejčastější v momentech, kdy se dvě, nebo několik postav na něčem domlouvalo. V knize se také objevují jednoslovné odpovědi *ano, jo, ne* nebo jména protagonistů, jako např. *Sára*. Dále jsem v knize našel zdvořilostní výrazy, jako *děkuju, díky*.

3.1.2 Věty tázací

Další poměrně početnou skupinou vět v analyzovaném díle byly věty tázací. Během bádání jsem zjistil, že se v textu nejvíce objevují otázky zjišťovací a doplňovací.

Doplňovací otázky obsahují sloveso. Také obsahují buď tázací zájmeno nebo příslovce. (Styblík, 2004) Z doplňovacích vět tázacích uvedu například: „*Co ti chybělo?*“ (10), „*Proč jsem byl panu Márovi k ruce zrovna já?*“ (17), „*Co hodláš po vypršení svého trestu dělat ty?*“ (19), „*Kde je ten pravej východ?*“ (42), „*Co to znamená?*“ (44), „*Ale kam jít?*“ (58), „*Jak to víš?*“ (60), „*Kde je Rolf?*“ (66), „*Co když někdo přijde?*“ (69), „*Kde jsme?*“ (71), „*Cos mi to bodla?*“ (71), „*Co tvý kluci, tvoje děti?*“ (122), „*Kam půjdu?*“ (127).

Doplňovací otázky měly i kratší povahu: „*Co je?*“ (122).

Zjišťovací otázky jsou ty, kterými si ověřujeme, nebo zjišťujeme danou skutečnost. Pro příklad jsem vybral: „*Byl tu totiž tyfus, víš?*“ (27), „*A může se to zase stát?*“ (33), „*Vemeš mě tam?*“ (41), „*Ty to ale zvládneš, viď?*“ (116), „*Tohle přece Lebo chtěl, ne?*“ (117), „*Myslíš, že bylo lehký dostat starýho pána do letadla?*“ (117), „*Pošle tam bagry, jo?*“ (137).

Zjišťovací tázací věty mohou mít také kratší povahu: „*Cože?*“ (27), „*Jo?*“ (43), „*Nezvlád?*“ (116), „*Pamatuješ?*“ (117), „*Víš?*“ (136).

3.1.3 Věty rozkazovací a zvolací

Ve zkoumané knize se vyskytuje poměrně velké množství vět zvolacích, v menší míře pak věty rozkazovací.

Z vět zvolacích ve v knize objevovaly například: „*Byla bláznivá!*“ (14), „*Ubohé dítě!*“ (14), „*Ať už je to jen v učebnicích!*“ (25), „*Já tohle nevěděl a teď už mi to je jedno!*“ (28), „*A mysleli, že jsem taky turista, hahaha!*“ (40), „*Já jsem kupříkladu netknutá bolševismem, ale ty ale ty jsi křivárnama úplně prosáklej!*“ (40), „*Svým záparem vysíláte do světa mocný signál!*“ (51), „*Půjdeme vlastní cestou!*“ (56) „*Vždyť já se tu narodil a dosud žiju!*“ (57), „*Než se pro něj vrátili, byl na škvarek!*“ (66), „*Nechtěl odsud, bránil pozice, tak ho unesli do Moskvy jako Dubčeka, ty kurvy!*“ (67), „*Rusáka poznám podle čuchu, dycky!*“ (67), „*To je zajímavý!*“ (72), „*Je mi ohromně fajn!*“ (73), „*Ale my to mlčení prolomíme!*“ (90). Objevují se zde také jednoslovná zvolání: „*Hm!*“ (44), „*Sára!*“ (47), „*Podívejte!*“ (57), „*Aha!*“ (68), „*Uch!*“ (81).

Příklady rozkazovacích vět v textu: „*Blok B k zazimování připravit!*“ (18), „*Hele, poslouchej!*“ (67), „*Jdi dovnitř, převlíkni se!*“ (69), „*Pojď do hospody!*“ (76), „*Zabij prezidenta!*“ (82), „*Zab tu svini!*“ (82), „*Stůj!*“ (126).

3.1.4 Shrnutí

Ze zkoumání vyplynulo, že jsou v díle nejvíce zastoupené věty oznamovací, které jsou v mnohých situacích tvořeny pouze jedním slovem. Z ostatních druhů vět (podle postoje mluvčího) se v textu velmi hojně vyskytují tázací věty, ze kterých jsem uvedl hlavně otázky doplňovací a zjišťovací. Rozkazovacích vět v textu mnoho nebylo, zvolací ale byly poměrně častým jevem. V textu nebyly nalezeny přací věty.

3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu

V textu se objevují různé druhy vět vedlejších. Ty nejfrekventovanější jsem níže vyspal. Například věta **podmětná** – „*Brzy jsem pochopil, že jediný, kdo má kompletní seznam velryb i mřenek v té naší výnosné síti, jsem já.*“ (57). V textu se dále objevuje věta **předmětná** – „*Tak ty nevěříš, že mi Lebo podepsal potvrzení?*“ (118), **přívlastková** – „*Dívám se na ně proti obloze, proti plamenům, které pohlcují muzeum, a vidím červené nebe.*“ (127) a dále ještě různé druhy **přísllovečných vět**. Přísllovečné

vedlejší věty **místní**: „*Lebo seděl na své pryčně, kde ho... ta maminka... ilegálně porodila a kde získal své jméno.*“ (57), **příčinné** – „*A dnes se tom mlčí, protože nikdo nechce naštvat Putina.*“ (108), **časové** – „*Kdysi si prý Lebo a maminka dokonce povídali.*“ (9).

3.2.1 Shrnutí

Ve zkoumaném textu byl častý výskyt vedlejších vět. Avšak Topolův styl psaní občas komplikuje vyhledávání vhodných příkladů. Vzhledem k tomu, že se jedná o elementární analýzu díla, jsem ve výčtu uvedl ty druhy vedlejších vět, které se v textu objevovaly nejčastěji. Pro text typické jsou věty vedlejší podmíněné, předmětné, přívlastkové, dále některé druhy příslovečných vět, jako například místní, časové nebo příčinné.

4. Lexikální rovina

Lexikální rovina textu je, dle mého názoru, nejzajímavější částí ze zkoumaného textu. Opět bylo na tuto kapitolo nahlíženo pouze okrajově. V následujících podkapitolách jsou zkoumána slova s dobovým příznakem, stylovým příznakem, dále pak expresivita kladná, i když v Topolovo dílech se ale jedná převážně o zápornou expresivitu.

„Lexikologie je jazykovědná disciplína zabývající se formou, významem a užíváním lexikálních jednotek jazyka. Předmětem zájmu lexikologie je tedy slovní zásoba obecně (někdy také nazývaná lexikon) a vztahy mezi jejími jednotkami (lexémy), případně vztahy k ostatním jazykovým rovinám.“³⁸

4.1 Slova s dobovým příznakem

Dobovým příznakem se rozumí taková volba slov, která nejlépe poslouží pro správné zasazení díla (archaismy, historismy, neologismy apod.) do dobového kontextu. (Příznakovost jazykových prostředků, 2017)

Topol kompozicí díla mísí staré události se současnou problematikou, obojí se ale v knize odehrává v několika letech. Proto je ve zkoumaném textu obvyklé mísení slov z různých období, například: *Den žen* (9), *komunismu* (9), *Rudá armáda* (9), *prezervativy* (10), *blázinci* (10), *Terezíně* (10), *ve flešce* (11), nápis *SE SOVĚTSKÝM*

---

³⁸ KOPŘIVOVÁ, M. (2015): Lexikologie. In. CVRČEK, V. et al, *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, s. 82.

SWAZEM NA VĚČNÉ ČASY A NIKDY JINAK (13), *auták* (23), *kára* ve smyslu auta (23), *squat* (31), *bagrů* (32), *EU* (49), *tričkách s Kafkou* (50), *Cd-rom* (59), *diskety* (63), *cédéčka* (63), *Mango Mango* – ruská skupina (78), *vygúglujem* (85), v knize se také několikrát objevuje Pavouček – myšleno jako flashdisk.

4.1.1 Shrnutí

Hledání slov s dobovým příznakem nebylo v této knize zcela jednoduché. I přes menší výskyt těchto slov se pro analýzu podařilo některá nalézt. Dobový příznak odpovídá časovému a významovému zasazení dějové linky.

4.2 Slova se stylovým příznakem

V této podkapitole jsem soustředil výzkum na slova přejatá. V současnosti čeština přejímá nejčastěji z angličtiny, tedy anglicismy, což je možno vidět i v celé řadě textů současných autorů. Avšak v tomto textu jde hlavně o rusismy a germanismy, které dokreslují atmosféru díla.

4.2.1 Rusismy

Katůše (15), *rubášku* (27), *Moloděc* ve smyslu mládenec (28), *draniky* (71), *pelmeně* (71), *děžurný* (77), *salodky falvarek* (80), *durak* (81), *inostraněc* (84), *machorka* (89), *Na pamljat' o Minske* (107).

4.2.2 Germanismy (Hugo, 2020)

Apelplacu ve smyslu vojenského nástupiště(13), *grifů* ve smyslu hmat či chmat(13), *putyky* ve smyslu hospody (19), *špekem* (20), *Achtung, Minen!* (21), *kripl* ve smyslu invalida (31), *Theresienstadt* (37), *mordů* (39), *pingly* ve významu batohy (66), *lágry* (86), *sicherhajcky* (89), *na ksichtě* (103), *haknkrajcem* (40).

4.2.3 Shrnutí

V předchozích dvou podkapitolách jsem se zabýval hledáním rusismů a germanismů, jež jsou typické pro toto dílo. Vzhledem k povaze a místům, kde se příběh knihy odehrává, se v první polovině knihy vyskytovaly převážně germanismy. Ve druhé polovině, kde se děj přesouvá na východ, se objevují převážně rusismy. V knize jsem našel i pár anglicismů, jako například *džinsy*, *kvér*. Z galicismů jsem pak vybral bajonet a z latinismů katakomby.

4.3 Výrazy s kladnou expresivitou

V knize byl objeven velmi nízký počet výrazů, které by se daly zařadit mezi výrazy s kladnou expresivitou. Zde jsem zaznamenal ty, které do této kategorie spadají: *mamince* (9), *miminka* (9), *drobotiny* (10), *tatínkovi* (11).

4.4 Výrazy se zápornou expresivitou

Oproti výrazům s kladnou expresivitou se v knize vyskytuje poměrně velké množství výrazů se zápornou expresivitou. Z výčtu bych uvedl: *kurvičky* (13), *znásilňovači* (17), *šlichtu* (18), *babky* (23), *mentálů a kriplů* (23), *do prdele!* (25), *zblblej* (28), *ožraly* (31), *požerákům* (32), *psí hovna* (38), *halamové* (39), *náckové* (40), *vágusové* (48), *kradači* (48), *lízři* (48), *vožraly* (49), *lidský trosky* (49), *sadouři* (50), *hubeňoura* (51), *nečum* (61), *funébrmarš* (63), *pičusi* (66), *policajt* (68), *úča* (85), *celej napruženéj* (103), *ňáký černý huby* (102), *hovado* (110), *di třeba do prdele* (113), *já se měl posrat* (117), *di do hajzlu* (120).

4.4.1 Shrnutí

Jak jsem již výše zmínil, v tomto díle se vyskytovala především slova se zápornou expresivitou. Slova s pozitivní expresivitou nebylo mnoho, na rozdíl od četného výskytu výrazů s negativní expresivitou.

5. Textová výstavba

Kniha *Chladnou zemí* byla vydána roku 2017. Jedná se o její druhé vydání. Na celkem 138 stranách nalezneme 13 kapitol, začátku knihy dominují dva citáty. Příběh je dělen na kapitoly, které na sebe, až na výjimky, navazují. Kapitoly kratšího rozsahu.

5.1 Kompozice

Kniha *Chladnou zemí* je řazena do žánru novely, proto, z hlediska kompozice, dílo žánrově odpovídá. Novela je „epický prozaický žánr zpravidla středního rozsahu, jehož základ tvoří postupný příběh s výrazným zakončením. Na rozdíl od příbuzných epických prozaických útvarů, tj. od → románu a od → povídky, vyznačuje se n. potlačením popisných složek.“³⁹ Děj zkoumaného díla vychází převážně z chronologické vyprávěcí linie, která je výjimečně narušena retrospektivou. Časová linie je rozdělena na pásmo

---

³⁹ TÁBORSKÁ, J. (1984): Novela. In. VLAŠÍN, Š. et al, *Slovník literární teorie*, Praha: Československý spisovatel., s.249.

vypravěče, který je zároveň i hlavní postavou a na pásmo postav. Vyskytuje se zde přímá řeč, která ovšem není označena uvozovkami a její odlišení je mnohdy obtížné.

5.2 Horizontální členění

Horizontální členění je podrobena esteticky sdělné funkci. První, čemu je věnována pozornost je titul – *Chladnou zemí* – přičemž již název uvede čtenáře lehce do děje, protože se odehrává z části knihy v Bělorusku, v oblasti masových hrobů.

Knihy neobsahuje prolog ani epilog, jak tomu bylo zvykem v dřívějších dobách. Vyskytuje se zde 13 kapitol, přičemž kapitoly nejsou pojmenovány, pouze očíslovány. První kapitola je psána retrospektivně, ostatní jsou již řazeny chronologicky a současně se zde, hlavně z kraje knihy, objevují náhledy do minulosti.

5.3 Vertikální členění

Knihy je rozdělena na pásmo vypravěče a pásmo postav, přičemž v pásmu vypravěče se střídá spisovná čeština s češtinou hovorovou. V pásmu postav se objevuje převážně nespisovná čeština

V řeči postav se poměrně často vyskytují slova přejatá (rusismy, germanismy), nebo přímo slova či celé věty v ruštině – vzhledem k jejich národnosti nebo místu děje. Dále je typické užití obecné češtiny, nespisovné češtiny, slangu a vulgarismů či slov zhrubělých.

Řeč vypravěče je poměrně podobná řeči postav, tedy dochází zde k užití obecné nebo nespisovné češtiny či vulgarismů. Je zde použita i čeština spisovná.

V textu se poměrně často objevuje přímá řeč, která ovšem není oddělena uvozovacími znaménky, leckdy ani velkými písmeny, proto je její rozpoznání v textu během analýzy obtížné.

5.4 Shrnutí

Textová rovina textu je dle definice typická pro daný epický útvar. Kompozičně se dílo skládá ze 13 kapitol, které na sebe chronologicky navazují s občasnými retrospektivními pohledy.

Kompozice je veskrze chronologická, jak již bylo zmíněno výše.

Vertikální členění textu, co se přímé řeči týče, je poměrně neobvyklé, soudě podle mých dosavadních čtenářských zkušeností. Přímá řeč neoznačená uvozovacími

znaménky je ze začátku problematická, později si však čtenář uvykne, neboť se tento jev objevuje ve vícero knihách, jež autor napsal.

B. JÁCHYM TOPOL – KLOKTAT DEHET

1. Jazyková výstavba

Knih *Kloktat dehet* popisuje okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968. Důležité pro analýzu je, že je tato událost popisována očima chlapce Ilji, který vyrůstá společně s dalšími nechtěnými dětmi v domově Domově v Siřemi. Ilja se dostane do tankové kolony Veselá písnička, která devastuje českou krajinu.

Knih má jednu hlavní postavu, která je zároveň i vypravěčem – chlapec Ilja. V knize se dále vyskytuje celá řada vedlejších postav. Důležití jsou ostatní chlapi z domova Domova – Dýha, Páta, Karel, Chata, Margaš, Mikušinec aj. V knize je objevuje postava Vopičáka – Iljova bratra, který je postižený, v první polovině knihy umírá pádem z okna. Další postavy, které je třeba zmínit jsou vojenští velitelé – Baudyš a Vyžlata; dále členové posádky Veselá písnička – kapitán Jegorov, příkazník Kantarija a příkazník automatčik Kantarija. V knize vystupují i další postavy, které se v knize nevyskytují často – sestra Albrechta, Hanka nebo Cimbura aj.

Postavy v knize mluví obecnou češtinou, často se objevuje nespisovná čeština a výrazy se zápornou expresivitou. Pro tuto knihu je poměrně častým jevem využití rusismů, byly zde nalezeny i celé věty v ruštině. V knize se objevuje i pár germanismů. Užití těchto prostředků v knize napomáhá k dokreslení prostředí a sociálních vrstev postav.

2. Foneticko-fonologická a morfologická rovina

2.1 Foneticko-fonologická rovina

V této kapitole jsem se soustředil na nejčastější jevy, a to na úžení *é>ý/í*, diftongizaci *ý/í>ej* a užití protetického *v-*.

2.1.1 Úžení *é>ý/í*

U přídavných jmen: *kuchyňským* (8), *malý* (11), *komunistický* (24), *nový* (26), *černým* (27), *jasný* (28), *nahý* (30), *propletený* (46), *obrovský* (52), *pološnilý* (76), *mladýho* (132), *lehký* (152), *dlohokošilácký* (213), *horkýho* (218), *bílým* (221).

U podstatných jmen: *mlíka* (71), *mlíku* (221).

U zájmen: *každýmu* (35), *svý* (52).

U sloves: *lítaly* (9), *prolízti* (46), *zalízt* (54), *utýct* (77).

2.1.2 Diftongizace ý/í>ej

U přídavných jmen: *malejma* (8), *blbej* (25), *malej* (24), *malýho* (50), *nynanej* (27), *prošlapanejma* (28), *udivenej* (28), *zbičovanej* (31), *náboženskej* (50), *pěknej* (53), *rozkývaná* (55), *spojenejma* (56), *hrdej* (80), *setmělejch* (219).

U podstatných jmen: *mužskejch* (26).

U sloves: *dolejzali* (8), *dorazej* (26), *proplejtaly* (41), *blejt* (44), *přemejšlim* (52), *vylejzali* (54), *kejve* (77), *mluvěj* (78), *bejt* (212).

U zájmen: *žádnej* (25), *mejch* (75).

2.1.3 Protetické v-

Výskyt protetického v- je v textu nezanedbatelný, a to především ve srovnání s první zkoumanou knihou. Je zajímavé, že protetické -v je užito v jménu Iljova bratra, Vopičáka. Níže jsem uvedl některé další příklady.

Vopičák (15), *vodkdy* (24), *von* (44), *vodsoudíme* (46), *vodvezli* (47), *vodsvědčím* (48), *vobraz* (50), *vodsad'* (50), *voni* (53), *vokna* (53), *vo* (243).

2.1.4 Shrnutí

Foneticko-fonologická analýza dokázala, že se v knize nejčastěji objevuje úžení é>ý/í, poté diftongizace ý/í>ej a je zde poměrně obvyklý výskyt protetického -v.

Příklady úžení a diftongizace byly nalezeny u přídavných jmen, sloves a v menším měřítku také u zájmen a podstatných jmen.

Protetické v- se prolíná celým textem. Zasahuje do zájmen, podstatných jmen, sloves a dalších slovních druhů.

2.2 Morfologická rovina

Při bádání v morfologické rovině jsem soustředil na užívání koncovky -ma v 7. pádu plurálu – *těma* (21), *malejma mouchama*, *pavoučkama*, *muškama* (8), *ostatníma pošlapanejma* (28), *košťatama* (29), *Tatařínama i Němčourama* (31), *náma* (30), *čelama* (67).

Jako nejčastější jev se v textu projevuje vypuštění koncovek u sloves – *zalez* (28), *spěj* (33), *vypad* (35), *utich* (38), *pokejv* (41), *příběh* (44), *litaj* (49), *šept* (66), *nalizávaj* (166), *moh* (212). Tento jev je k vidění téměř v celé knize stejně tak jako nevyužívání náslovného *j-* – *sme* (24), *seš, sou* (27) (24), *du* (25), *deš* (25), *di* (42) *eště* (25, 212), *méno* (47). V několika případech došlo k použití slabiky *-nu-* u sloves – *sehnul* (56). Bylo zaznamenáno několik případů vypuštění *vž-* u slova *když* – *dyť* (25). Občasné krácení sloves 2. os. singuláru v minulém čase – *mělas* (34),

Bylo zjištěno užití nespisovných koncovek ve shodě podmětu s přísudkem, například u slovesa *létat* ve 3. os. plurálu – *hovna z něj lítaly* (27); nespisovná koncovka u přídavného jména *pěkný* nebo *jiný* ve 3. os. plurálu – *pěkný hajzli* (29), *jiný kluci* (70).

V textu se dvakrát vyskytl chybný tvar spojky *abychom* – *abysme* (53).

U několika přivlastňovacích zájmen bylo *ů* nahrazeno *u* – *muj* (75).

2.2.1 Shrnutí

Pro tuto knihu v morfologické rovině typické hlavně jevy v oblasti sloves. Nejčastějším jevem bylo vynechávání koncovek. Tento jev byl k vidění velmi často, podobně jako nevyužívání náslovného *j-*.

Významná pro tuto analýzu byla také chyba ve shodě podmětu s přísudkem nebo zkracování *ů>u* u přivlastňovacích zájmen. V textu jsem objevil chybné užití tvaru spojky *abychom*.

3. Syntaktická rovina

V syntaktické rovině jsem zkoumal věty ze dvou úhlů, a to jako věty podle postoje mluvčího a poté jsem na věty nahlížel z hlediska vět vedlejších.

3.1 Věty podle postoje mluvčího

Druhy vět podle postoje rozumíme ty věty, které obsahují oznámení, otázku, rozkaz, přání nebo zvolání (Havránek, 1998).

3.1.1 Věty oznamovací

V knize měly tyto věty nejpočetnější zastoupení. Pro příklad uvádím: „*O Zemi stínů sestry nevěděly, ta byla jen moje a Vopičáka.*“ (18), „*Já chci vocaď pryč, povídá.*“ (52), „*Ve sklepě ne.*“ (56), „*Škliba zavrtěl hlavou.*“ (63), „*Byli jsme strašně unavený.*“ (65), „*To je jedno.*“ (76), „*Já už nechtěl to Země stínů a Hanka k nám nechodila.*“ (81),

„*My jsme byli s Vopičákem předtím pořád zavření.*“ (83), „*No, znal.*“ (96), „*Velitel Vyžlata k sobě nahmul flašku s chlastem a napil se a kecml na podlahu.*“ (106), „*To je jasné, alkoholu se už nanapiju.*“ (126), „*Během mého výkladu souhlasně pokyvoval.*“ (140), „*Výslech probíhá bez úspěchu.*“ (166), „*Špion je možná víc než diverzant, ale když je čapnou v nepřátelském zázemí, tak jdou oba ke zdi, a to bez řeči.*“ (191).

I zde se vyskytovaly věty oznamovací, které byly tvořeny pouze jedním slovem: „*Nic.*“ (24), „*Pořád.*“ (24), „*Nechci.*“ (56). Jednoslovné odpovědi byly časté v okamžicích, kdy postavy vedly dialog. V textu se poměrně často jako jednoslovné odpovědi objevovaly *ano, jo, ne, aha*, či jména postav.

3.1.2 Věty tázací

Při zkoumání výchozího textu jsem se zaměřil na výskyt doplňovacích a zjišťovacích otázek.

V textu byly nalezeny například tyto doplňovací otázky: „*Jak budeme žít?*“ (40), „*Co uděláme my?*“ (41), „*Hele, kde maj ty nány schovaný ciboria a zlatý kříže?*“ (47), „*Čím bys chtěl být, chlapče?*“ (59), „*A jak to dopadlo?*“ (70), „*Proč teda stál Fedotin před trestním tribunálem stalinské Létající brigády, he?*“ (70), „*Cos to říkal vo mým tátovi?*“ (76), „*A kam teda zdrhal?*“ (112), „*Jaký byl osud hochy?*“ (171), „*Jak moh muj otec spadnout s letadlem?*“ (244).

Ze zjišťovacích otázek zmíním tyto příklady: „*To ste sebrali z kuchyně, ty svíčky?*“ (41), „*Že ty černoprdelnice vodvezli, vid’?*“ (47), „*To seš ty?*“ (47), „*Uspávala snad některá z nich barák bezprizórnych?*“ (63), „*Myslíte, že už dovezli všechny vzduchovky?*“ (67), „*Fakt, jo?*“ (76), „*Deš s náma?*“ (80), „*Má ten dědek salám?*“ (100), „*Rusové je našli?*“ (245).

I v tomto textu byly objeveny zjišťovací otázky, které byly tvořeny jedním slovem: „*Bulí?*“ (46), „*Rozuměno?*“ (59). Mezi další, poměrně frekventovanou jednoslovnou otázkou, které se v textu vyskytovaly, patří „*Jo?*“.

3.1.3 Věty rozkazovací a zvolací

Stejně jako v předchozí zkoumané knize, i zde je větší koncentrace věc zvolacích než rozkazovacích.

Některé věty zvolací, které se v textu objevily: „*Muž!*“ (15), „*Taky by se mu líbilo, kdyby přišla Hanka!*“ (18), „*Já eště nežral!*“ (25), „*Jupí!*“ (38), „*Hoši, všichni*“

nad vámi zlomili hůl a já tu hůl sebral!“ (60), *„Kluci se mohli učit předtím, ale já ne!“* (81), *„Dočkali jsme se ty naší svobody!“* (117), *„Naši ubohý chlapci!“* (131). Vzhledem k tomu, že se v knize vyskytují i věty v ruštině, zvolil jsem i příklad zvolání v ruštině: *„Pasmatritě, kakij moj málčik!“* (143).

Nalezené věty rozkazovací: *„Zavřete huby!“* (21), *„Tak si dej bacha!“* (35), *„Posbírejte sklo, kurva!“* (35), *„Di, cigoši, a dones nějakou sklenici!“* (42), *„Per!“* (42), *„Psance nikdo dusit nebude!“* (80), *„Zazpívej naši hymnu!“* (119), *„Poslouchej, Iljo!“* (191).

3.1.4 Shrnutí

V této knize dominovaly věty oznamovací, přičemž jednoslovné oznamovací věty nebyly tak obvyklé.

Věty tázací se v knize objevovaly také, avšak se srovnání s větami rozkazovacími nebo zvolacími, byl jejich počet menší. Zvolací věty byly velice obvyklé, bylo tedy z čeho čerpat. Pokud bych tento jev srovnával s předchozí knihou, tak se v tomto dílu rozkazovací věty vyskytovaly častěji. Přací věty se zde nevyskytovaly.

3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu

Během bádání jsem se soustředil na nejfrekventovanější typy vět vedlejších. Od každé z nich je níže uveden jeden případ.

Ve zkoumaném textu se poměrně často vyskytovaly tyto vedlejší věty: **podmětná** – *„Mě to moc nebolelo, štválo mě, že se to děje pořád.“* (39), **předmětná** – *„Nemyslim, že v očích těch dvou žlutě žhnou jen záblesky ohně.“* (236), dále pak **přívlastková** – *„Po tváři našeho kapitána Jegorova, po jeho zaprášené tváři, pohublé a strhané nevyspáním, po tváři, do níž své mapy vepsala únava a zodpovědnost a strádání.“* (196), V textu se dále objevují **přísluvečné věty: účelové** – *„Dali sme Vopičáka do sklepa, aby ho tyhle zmrdi neviděli.“* (50), **časové** – *„Než přišly sestry, bydlel jsem v kuchyni.“* (7) a **místní** – *„Vykládali, jak oddily obklíčily hladovějící vesnice, kde se pak navzájem pojídali i lidi z vlastních rodin...“* (239).

3.2.1 Shrnutí

V textu se nejčastěji vyskytují věty vedlejší předmětné a podmětné. Dále se v textu objevují věty vedlejší přívlastkové a příslovečné věty vedlejší, z nichž jsem zmínil příslovečné místní, časové a účelové.

4. Lexikální rovina

4.1 Slova s dobovým příznakem

Příběh knihy se odehrává v roce 1968. V první části knihy vystupují děti, jeptišky, vojenští velitelé. Ve druhé části knihy se poté setkáváme s ruskou vojenskou kolonou.

Protože se děj odehrává v roce 1968, bylo hledání slov s dobovým příznakem poměrně nelehké. Zde jsou uvedeny příklady: *dějeprava* (15), *zeměprava* (71), *komunistická obec* (22), *buržoazní vláda* (26), *kolaboranta* (31), *komunisto* (41), *komando* (48), *družice Sputnik* (58), *vojáci stalinistické Létající brigády* (60), *velitel* (60), *svoloč* (64), *légie* (66), *kauboj* (66), *v barvách Vorkuty* (68), *teplákovou bundu* (73), *kudla* (82), *diverzantem* (84), *atomovka* (85), *cizinecké légie* (98), *Alexandr Dubček* (114), *brannej kontingent* (121), *tankistů* (139), *vojsk Varšavské smlouvy* (140), *menáže* (140), *polní kuchyň* (164), *okupanty* (173), *Maďarské lidové republiky* (178).

4.1.1 Shrnutí

Dobový příznak se v knize objevuje hlavně u slov, které nějak souvisí s politikou, komunismem, vojskem či tehdejší módou.

4.2 Slova se stylovým příznakem

4.2.1 Rusismy

Syn palká (60), *moloděc* (140), *děvočka* (152), *nět* (156), *orúžij* (158), *kurhan* (168).

Ve zkoumaném textu se objevily i věty a fráze v ruštině: *éto, byl tvoj pěrvij zájčik* (143), *Něznáju* (147), „*nělzja!*“ (156), *kdě češskije děvočky* (156).

4.2.2 Germanismy

Fotr (25), *arbahtu* (26), *rajchu* (26), *nemlich* (26), *bichli* (55), *lágru* (95).

4.2.3 Shrnutí

V knize se vyskytuje množství rusismů. Germanismy se objevují převážně v první části knihy, kde se setkáváme s postavami, které mluví převážně česky. Výše uvedené

germanismy jsou poměrně typické pro český jazyk. Rusismy, či věty a fráze v ruském jazyce byly nalezeny ve druhé části knihy, neboť se děj odehrává z velké části v tankové koloně sovětské armády.

4.3 Výrazy s kladnou expresivitou

Jak je již tradicí, v Topolovo dílech je výrazů s kladnou expresivitou jen velmi pomálu, například: *žvatlali* (11), *bezbožníci* (22), *nynanej* (27), *buchánku* (27), *mrňousové* (35), *obličejik* (43), *šibeničniku* (64), *rošťáku* (64), *jeptindy* (62).

4.4 Výrazy se zápornou expresivitou

Při zkoumání knihy bylo objeveno nepřeberné množství výrazů se zápornou expresivitou. Ať už jednoslovných, či víceslovných. Níže bude uvedeno několik příkladů.

Z jednoslovných: *vysrali* (7), *sigrů* (7), *svoloč* (9), *parchanti* (9), *psychopati* (9), *církevnice* (48), *usmrkanců* (10), *bakelit* (10) ve významu Rom (Suk, 1993), *debily* (14), *zmetky* (14), *ubulenců* (19), *pastáci* (21), *dehtáci* (21), *syfilitici* (21), *ksindlové* (21), *posrance* (25), *buzeranti* (40), *cigoši* (42), *černoprdelnice* (251).

Ze slovních spojení: *synové kurev* (9), *honili péra* (12), *sral hovna* (18), *dostali po držce* (19), *Zavřete huby!* (21), *kolaboranta němčourskýho* (31), *tekly smrky* (39), *prelát prašivej* (48), *kurva farářskej* (48), *neser bohy* (78), *my na to serem* (79), *utírat posranou prdel* (81), *ohlodanejch barabizen* (198), *pastáckej Avar* (215).

4.4.1 Shrnutí

Užití expresivních výrazů je v knize velmi časté a pestré. Jak bylo uvedeno v podkapitole 4.3., výrazů s kladnou expresivitou bylo nalezeno v knize mizivé množství. Oproti tomu výrazů se zápornou expresivitou je v knize celá řada. Nejedná se pouze je jednoslovné výrazy, nýbrž i o slovní spojení.

5. Textová výstavba

Knih *Kloktat dehet* byla vydána roku 2017, jedná se o druhé vydání. Kniha obsahuje 272 stran textu. Příběh je rozdělen na dvě části a má 18 kapitol. Děj na sebe chronologicky navazuje. Délka kapitol je různorodá.

Při analyzování díla byl nalezen jeden překlep, a to na straně 261 – *kahoty*.

5.1 Kompozice

Kompozice odpovídá žánrovému zařazení knihy. Jedná se o román, jehož děj je vyprávěn chronologicky. Časová linie je tradičně rozdělena na dvě pásma – pásmo vypravěče a pásmo postav. Hlavní postava, Ilja je zároveň i vypravěčem. V textu se často vyskytuje přímá řeč, která ovšem není označena uvozovacími znaménky.

5.2 Horizontální členění

Titul knihy – *Kloktat dehet* – vyplývá z dehtového mýdla, které museli chlapi kloktat, pokud mluvili sprostě.

Epilog ani prolog se v díle nevyskytuje. Kniha je rozdělena na dvě části – Domov Domov (kapitoly 1-12) a Tankové vojsko (kapitoly 13-18). Oproti knize *Chladnou zemí* jsou kapitoly pojmenovány. Název kapitol se odvíjí od skutečností, které se v ní odehrají – 18. Železa. Pán Siřemi. O putovníkovi. Margašův sen. Jsem to já, nejsem to já).

5.3 Vertikální členění

Kniha je rozdělena na pásmo vypravěče a pásmo postav. V pásmu vypravěče je velmi často užitá nespisovná čeština s občasným využitím češtiny obecné. Pásmo postav je stejně, jako pásmo vypravěče, plně nespisovné a obecné češtiny. Postavy, konkrétně členové ruské armády, mluví rusky. V promluvách je velmi časté užívání výrazů s negativní expresivitou.

Přímá řeč je v textu použita často, bohužel není oddělena uvozovacími znaménky. Tento jev se objevuje i v jiných knihách od tohoto autora, konkrétně i ve zkoumané *Chladnou zemí*.

5.4 Shrnutí

Textová rovina textu odpovídá žánrové zvyklosti.

Kompozice je rozdělena na dvě části, které se dále člení na 18 kapitol. Ty jsou pojmenované pojmově dle událostí, které se v dané kapitole stanou. Kompozice je chronologická.

Přímá řeč, která se vyskytuje velmi často, není, stejně jako v předešlé Jáchyma Topola, oddělena od textu uvozovkami.

C. PATRIK HARTL – NEJLEPŠÍ VÍKEND

1. Jazyková rovina

Knih *Nejlepší víkend* popisuje události jednoho roku několika hlavních postav. Postavy si o Silvestru slíbí, že změní svůj život, a to po dobu následujících padesáti dvou víkendů. Každá z postav si dá novoroční předsevzetí, o kterém ovšem nikomu neřeknou. V ději jsou zachyceny příběhy jednotlivých postav, které leckdy prožije i čtenář sám.

V knize se nevyskytuje jedna hlavní postava, ale rovnou několik. Mezi hlavní postavy patří Andrea, Jirka, Dáša, Bert, Markéta a Pavel, které jsou mezi sebou různě provázány. Andrea je manželka Jirky. Dáša je dcera Markéty, Pavel je Markétin manžel a nevlastní otec Dáši. Zároveň Markéta je nadřizená Andrey, Dáši a Bertě. V knize se vyskytují i další postavy, jako například Květa (Andrey tchyně), Lukáš a Rebeka (děti Markéty a Pavla), Nad'a s Emilem (rodiče Andrey), Bořík (syn Andrey a Jirky), Rudolf (Květin manžel, žili odděleně) nebo Jaňule (v části knihy přítelkyně Berty) a Karin (milénka Bertě) a další.

Jazyk je v knize velmi různorodý. V pásmu vypravěče se vyskytuje hojně spisovná čeština, poměrně často se zde ale také objevují i výrazy z dalších útvarů národního jazyka. Postavy mluví převážně hovorovou a nespisovnou češtinou.

2. Foneticko-fonologická a morfologická rovina

2.1 Foneticko-fonologická rovina

Mezi nejčastější jevy, které se v knize vyskytují, patří úženi é>ý/í a diftongizace ý/í>ej.

2.1.1 Úženi é>ý/í

U přídavných jmen: *jiný* (9), *jinýho* (10), *romantický* (10), *pohádkový* (14), *hezký* (17, 414), *hezkýho* (28), *divný* (30), *dobrý* (58), *nebezpečný* (60), *pálivý* (66), *svobodný* (126), *vztahový* (202), *kultivovaný* (292).

U zájmen: *tý* (10), *žádný* (50), *který* (52), *takovýhle* (328), *žádnýho* (420).

U sloves: *odvíst* (33), *rozvíst se* (56), *dohlídnu* (422).

2.1.2 Diftongizace ý/í>ej

U přídavných jmen: *milej* (20), *vtipnej* (20), *citlitvej* (20), *novej* (22), *velkej* (26), *tklivej* (33), *zasedačkovej* (71), *zajímavej* (72), *přepracovanej* (76), *suchej* (115), *chemickej* (145), *nemožnej* (214), *jistej* (266), *krásnej* (299), *zlej* (351), *nezodpovědnej* (439), *náctiletejm* (457).

U podstatných jmen: *žvejkačky* (33), *tejden* (457).

U zájmen: *takovej* (16), *jakej* (16), *nějakej* (36).

U číslovek: *jedenáctiletej* (162).

U sloves: *bejt* (16), *mejilil* (59).

V předchozích knihách bylo ve foneticko-fonologické rovině zkoumáno užití protetického v-. V této knize jsem jeho výskyt ojedinele – *vono* (416). V knize se ovšem vyskytuje řečová vada u Bořika, na kterou jsem se zaměřil.

2.1.3 Dyslalie (patlavost)

Jedná se o nejobvyklejší typ řečové vady u dětí. Spočívá v nesprávném užívání hlásek, jež je typické pro daný jazyk. „Zásadní roli ve výskytu dyslalie sehrávají mluvní vzory, verbální praxe dítěte, kvalitní dýchání nosem, dobrý sluch a správné polykání.“⁴⁰ Dalšími předpoklady zamezení výskytu dyslalie je kvalitní chrup nebo připravená a fungující orofaciální oblast (Preissová, 2013).

Pro námi zkoumaný text je podstatná varianta dyslalie – paralalie. Tento jev spočívá v nesprávném tvoření hlásek. Jedná se například o rotacismus, kappacismus nebo, pro češtinu typický, rotacismus bohemicus (Hubáček, 1972). V knize byly objeveny tyto případy: „*Útot! Bjaň se!*“ (7), „*Táta si u záhontů pjopích pjdel! Teď to žikal!*“ (14),

2.1.4 Shrnutí

V knize se velmi často v pásmu postav vyskytuje úžení é>ý/í, poté diftongizace ý/í>ej. Výskyt protetického v- byl dokázán velmi obtížně.

---

⁴⁰ PREISSOVÁ, I. (2013)! Vývojové poruchy řeči. In. *Pediatric pro praxi* [online]. 14(4), s. 242.

Úženi bylo opět nejčastější u přídavných jmen. Dále pak bylo nazeleno u zájmen a sloves. Diftongizace byla objevena u přídavných jmen, u podstatných a dalších slovních druhů.

Namísto zkoumání protetického v- jsem se tentokrát zaměřil na řečovou vadu u jedné z postav v knize, konkrétně u malého Boříka, který trpěl dyslálií.

2.2 Morfologická rovina

Mezi častými jevy, které byly během zkoumání textu objeveny, patří používání koncovky -ma v 7. pádu plurálu. – *těma Alpama* (99), *nima* (305), *tisícovkama* (418),

U sloves bylo nejčastěji zjištěno vynechávání nebo nahrazení různých koncovek: Nahrazení -i koncovkou -u u sloves v 1. osobě singuláru: *potřebuju* (7), *sleduju* (85), *dopracuju* (99), *miluju* (103), *žiju* (105), *neslibuju* (188), *navrhuju* (292), *žiju* (434), *gratuluju* (456). Neužívání koncovky -e u sloves: *nevyjedem* (7), *vysprchujem* (81), *startujem* (137). Krácení sloves v 2. osobě singuláru času minulém –*ses* (32, 55), *vyhrálas* (71), *zhubls* (90), *vidělas* (216), *podváděls* (439), *bylas* (443). Vypuštění koncovky -l: *nejed* (10), *moh* (20). Vypuštění koncovky -í ve 3. osobě plurálu – *vyndaj* (224).

Dále bylo v knize analyzováno nevyužívání náslovného j-, které se nejčastěji vyskytovalo u slovesa být ve 2. osobě singuláru – *seš* (32, 45, 50, 64, 424).

2.2.1 Shrnutí

Nejčastěji se na morfologické rovině objevovaly jevy u sloves. Frekventovaný byl taktéž tvar slovesa být ve 2. osobě singuláru bez náslovného j- – *seš*. Dalšími jevy, které se v textu vyskytovaly, bylo krácení minulého času u sloves ve 2. osobě singuláru a nahrazování koncovky -i nespisovnou koncovkou -u v 1. osobě singuláru.

3. Syntaktická rovina

3.1 Věty podle postoje mluvčího

3.1.1 Věty oznamovací

Věty oznamovací byly nejužívanějším typem podle postoje mluvčího, například: „*Tak to se teda vůbec nedivím.*“ (10), „*Vypadá citlivej.*“ (20), „*Prostě to vím.*“ (29), „*Škoda, žes nechtěla jet s náma.*“ (36), „*Chtěl jsem, aby tu nám tu spolu bylo dobře.*“ (56), „*Nezlobte se na mě. Tohle byla fakt drahá chyba.*“ (78), „*Já vím, že k sobě nepatříme. Ale je mi s tebou líp než bez tebe.*“ (98), „*Vždycky ne. Ale aspoň s každým*

klukem zažiješ jeden nebo dva hezký večery.“ (126), *„Pavel se zamiloval.*“ (132), *„Tvoje chyba.*“ (136), *„Dává si do něj dokumenty, který nechce nechávat v práci.*“ (160), *„Jestli se sama neozvete, už mě tu neuvidíte.*“ (207), *„To se nedivím.*“ (261).

I zde se vyskytovaly oznamovací věty v jednoslovné podobě. Jednalo se nejčastěji o pozdravy *ahoj, čau*, zdvořilostní výrazy *díky, děkuju, děkuji* a odpovědi typu *ano, jo, ne*. Kromě nich bylo v textu nalezeno: *„Pravdu.*“ (61), *„Krávo.*“ (64), *„Kreténe.*“ (64), *„Au...*“ (87), *„Soráč.*“ (90), *„Blbě.*“ (154), *„Nevím.*“ (155), *„Není.*“ (162), *„Koupal.*“ (185), *„Aha.*“ (204), *„Nemůžu.*“ (219), *„Obojí.*“ (310), *„Jasně.*“ (323), *„Nebude.*“ (377).

3.1.2 Věty tázací

Jako příklad doplňovacích otázek bych uvedl další příklady: *„Kam chceš odvízt?“* (33), *„Od kdy jsi věděla, že se to stane?“* (52), *„Jaký vložky?“* (60), *„Co tě to napadlo?“* (79), *„Zdá se mi to, nebo nezdá?“* (86), *„Viděli jsme ve zprávách tu nehodu u Tábora?“* (91), *„Na co si všichni ztěžují?“* (104), *„Proč se chceš stěhovat?“* (107).

Objeveny byly i zjišťovací otázky, například: *„Ty ses zase opil?“* (32), *„Můžu ještě jeden?“* (52), *„Nestačí, že tu spolu ležíme?“* (49), *„Za hodinu?“* (56), *„Ty máš milenkou?“* (59), *„Ona se jmenuje Yan?“* (60), *„Chápeš to?“* (63), *„Výborně. Slogan pro tento týden máme?“* (72), *„Rozumíme si?“* (95), *„Tys mě sháněla, vid?“* (130), *„Jsi v pořádku?“* (131), *„Máš toho Krtka?“* (147), *„Dáš mi pusku?“* (157), *„Ty už chceš jít?“* (215).

V textu se jsem našel také zjišťovací otázky, které byly tvořeny jedním slovem, například: *„Verešová?“* (156).

3.1.3 Věty rozkazovací a zvolací

Zde zmíním věty zvolací, které se vyskytovaly textu: *„Ahoj, Dudlíku!“* (21), *„Týjo!“* (22), *„Užij si Silvestra, chuligáne!“* (25), *„Do háje!“* (41), *„Podělaná wifina!“* (47), *„Že se nestydiš!“* (53), *„Ježíšikriste!“* (57), *„Já chci taky hezouna, co vydělává v Číně!“* (59), *„Kašlete na kufry a držte se!“* (64), *„Zase se chováš jako hysterická blbka!“* (71), *„Jirko, ty klusu pětatřicetiletý!“* (80), *„Já tě tak miluju!“* (102), *„Super!“* (208), *„Budeš mi chybět, ty vole!“* (369).

Vybrané rozkazovací věty, které byly objeveny v textu: *„Neskákej jak divej!“* (33), *„Ale s tou ženskou hned přestaneš!“* (62), *„Neříkej to tátovi!“* (62), *„Trochu víc*

zatlač! A pomalu hlad! Jenom nahore!“ (94), *A ted' makej, kamaráde!*“ (107), *„Přijed se podívat!*“ (111), *„Jestli okamžitě nepřestanete, zavolám policii!*“ (116), *„Zkus si je!*“ (263), *„ROZBIJ! NIČ! DEMOLUJ!*“ (390), *„Nepředstírej zájem!*“ (421).

3.1.4 Shrnutí

Analýza textu ukázala, že největší zastoupení mají v textu věty oznamovací. Velmi častý je také výskyt vět tázacích, rozkazovacích a zvolacích. Věty práci nebyly nalezeny.

3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu

Již tradičně zde budou zmíněny nejfrekventovanější druhy vět vedlejších, z nichž bude uveden vždy jeden příklad.

Věta vedlejší **podmětná** – *„Bylo jí jasné, že je přepracovanéj.“* (168), **předmětná** – *„Když pozná, že je rozladěná, tak jí asi umí i naladit, ne?“* (309), **přívlastková** – *„Netušila, že Boris ví o bytě, který jí Markéta pořídila.“* (462). Text byl velmi bohatý i na příslovečné věty. Příslovečná **příčinná** – *„Andreu to dost vyvedlo z míry, protože Květa už minimálně deset let neřídila.“* (79), **účelová** – *„Rebeka si nadzvedla sluneční brýle, aby to na ni líp viděla.“* (49), **časová** – *„Všude, kam se podívala, byl neuvěřitelný bordel.“* (41), **místní** – *„Boris měl za týden začít režirovat v Brně, kde dostal od Mahenova divadla k dispozici byt.“* (383), **podmínková** – *„Kdyby si nikdo nedal práci s výzdobou, žádný pořádný Vánoce by nebyly.“* (454), **přípustková** – *„Pohádali se, přestože se ani jeden z nich hádat nechtěl.“* (147), **způsobová** – *„I těm dvěma jsem se vyhýbala, jak jen to šlo.“* (306).

3.2.1 Shrnutí

Ve srovnání s předchozími analyzovanými knihami byla orientace v syntaktické rovině mnohem snazší. Souvětí byla jednodušší, přímá řeč byla oddělena.

V textu se vyskytovala celá řada případů vět vedlejších, z nichž jsem uvedl ty nejčastější. V tomto případě je uvedeno více druhů příslovečných vět vedlejších, neboť jejich výskyt v knize byl velmi bohatý.

4. Lexikální rovina

4.1 Slova s dobovým příznakem

Kniha byla vydána roku 2018 a její děj je zasazen do současnosti. Vzhledem k této skutečnosti se tak v knize vyskytují výrazy, které nám jsou velmi známé i z každodenního života. Výčet uvádím níže:

TV Barrandov (15), *loterii Mates* (16), *jo-jo efektu* (17), *Dostihy a sázky* (19), *Clint Eastwood hotelu Savoy* (23), *vaječňáku před zelenou až po bohemku* (27), *FTVS* (27), *YouTube* (29), *Depeche Mode* (29), *v Silver Rocku* (29), *namalovaná od Josefa Lady* (30), *sci-fi* (31), *bavorák* (33), *DAMU* (33), *inscenaci Čechových Tři sestery* (34), *HBO, Netflixu a Amazonu* (37), *na Staromáku* (38), *napsala jí na WhatsApp* (39), *Cosa Nostra* (44), *černá ruka* (44), *vítězka ankety Podnikatelka roku* (50), *taxík* (52), *gift shopu* (65), *outfit* (70), *web* (72), *skydiving* (78), *Četnické humoresky* (81), *pouštěl si k tomu Kabáty* (85), *kina Světozor* (94), *film La La Land* (94), *ČVUT* (108), *Ikey* (109), *bondovky s Danielem Craigem* (115), *jointíka* (121), *jet lag* (143), *body attacku* (197), *vygooglila* (207), *Bazoši* (345), *Let go* (345), *O₂* (308), *UPC* (308).

4.1.1 Shrnutí

Během zkoumání bylo zjištěno, že se v textu objevuje nepřeborné množství slov s dobovým příznakem. Slova jsou součástí naší běžné mluvy a odpovídají době, kdy byla kniha publikována.

4.2 Slova se stylovým příznakem

V díle se vyskytují některá přejatá slova a též se zde objevují věty v cizích jazycích, což slouží k lepšímu dokreslení aktuální atmosféry.

Věty nebo spojení v cizích jazycích:

- v italštině: „*Bellissimo! Bravo! Eccellente!*“ (40), „*Fantastico!*“ (40),
- v angličtině: *kalendář BIG TITS INTELLECTUALS* (42), „*We must go, ladies! Come on, little gentleman!*“ (64),
- ve vietnamštině: *Pho Bo* (43),
- v němčině: *Germknödel mit Vanillesauce* (103),
- ve slovenštině: „*Čo najskôr. Necháme si vás tu cez noc na pozorovanie, napíšem vam správu a s tou pôjdete v Prahe na ďalšie vyšetrenie.*“ (171),

- v řečtině: *Alfa, Beta, Gama, Delta, Epsilon, Zéta, Éta, Théta, Ióta, Kappa, Lambda, Mi, Ný, Ksí, Omikron, Pi, Ró, Sigma, Tau, Ypsilon, Fi, Chi, Psi, Omega* (134),
- v čínštině: „*Wo chuaj-jün le.*“ (138), „*Wo chuej, jung-jou i-ke pchiao-liang te siao pao-pao.*“ (139),
- v polštině: „*Pewnie, że mam!*“ (141).

4.2.1 Shrnutí

Výskyt stylového příznaku v podobně vět či frází nebo názvů. v cizích jazycích byl poměrně hojný. Výše jsem uvedl příklady, které mé tvrzení dokazují. Typické je užití hlavně anglického a čínského jazyka (jedna z postav pracovala v Číně a měla zde i milenku).

4.3 Výrazy s kladnou expresivitou

Je nutné podotknout, že výrazů s kladnou expresivitou v knize není mnoho, avšak některé byly objeveny: *bimbálo* (12), *Přicmrndávají* (21), *modelíny* – ženy (21), *kočičko* (27), *zahučel* (35), *sjeli trávou* (45), *vedro* (48), *bábovka* – slaboch (72), *vychlámaly* – smály (74), *kočky* (78), *famfulíny* (85), *rozpumpřlikovaně* (109), *ofrňování* (151), *fňukat* (363).

4.4 Výrazy se zápornou expresivitou

Jak tomu již v mnou zkoumaných knihách potvrdilo, výrazů se zápornou expresivitou je v i tomto díle celá řada, například: *debil* (20), *kurva* (23), *velekretén* (23), *kretémů* (28), *magore* (33), *průser* (36), *do prdele* (47), *krávo, kreténe, blbko, vypatlanče, dilino* (64), *blbka* (71), *kokote* (70), *piču* (78), *pako* (79), *hovado* (130), *hysterko* (150), *odpornej* (153), *hovnu* (159), *mejer* (173), *osina v prdeli* (173), *všepřcálek* (213).

4.4.1 Shrnutí

V knize se vyskytují jak výrazy s kladnou tak i se zápornou expresivitou. Při zkoumání textu bylo objeveno, že se jedná převážně o ženská oslovení, jako *kočko* apod., pokud hovoříme o výrazech s kladnou expresivitou.

U záporné expresivity se vyskytovaly převážně vulgarismy a slova zhrubělá.

5. Textová výstavba

Kniha *Nejlepší víkend* byla vydána roku 2018. Jde o její první vydání. Kniha má 476 stran. Příběh se člení na 4 části, ve kterých se nachází celkem 21 kapitol. Děj na sebe chronologicky navazuje a délka kapitol je různorodá.

5.1 Kompozice

Děj románu *Nejlepší víkend* je vyprávěn chronologicky s občasnými návraty do minulosti (např. když se Jirka potkal s Andreou apod.) V knize se prolíná pásmo vypravěče, jímž je sám autor s pásmem postav. Kniha se skládá především z dialogů jednotlivých postav.

5.2 Horizontální členění

Titul lehce uvádí čtenáře do děje, neboť se děj odehrává v období jednoho roku, který má 52 víkendů.

Epilog ani prolog v knize jako takový uveden není, ale první a poslední kapitola ho nahrazují.

Kniha se dělí na čtyři části, přičemž každá jedna část symbolizuje jedno roční období. Je zde 21 kapitol. Kapitoly jsou očíslovány a každá má název, který vyzdvihuje hlavní téma dané kapitoly, například kapitola Havaj.

5.3 Vertikální členění

Dílo je rozděleno na pásmo vypravěče a pásmo postav. V pásmu vypravěče se střídá spisovná a nespisovná čeština. Vypravěč v knize působí jako pozorovatel, také popisuje děj. V pásmu postav je využívána převážně obecná čeština, která je v určitých situacích nahrazena nespisovnou češtinou.

5.4 Shrnutí

Textová výstavba odpovídá danému epickému útvaru. Jak jsem uvedl výše, dílo se skládá z 21 kapitol a je rozděleno na čtyři části. Kompozice knihy je chronologická s občasnými návraty do minulosti pro přiblížení děje a pochopení. Členění textu odpovídá žánrovým zvyklostem.

D. PATRIK HARTL – OKAMŽIKY ŠTĚSTÍ

1. Jazyková rovina

Knih *Okamžiky štěstí* popisuje život sourozenců Jáchyma (17) a Veroniky (20), kterým při tragické dopravní nehodě zemřou oba rodiče. Ze dne na den se z idylického života se probudí do tvrdé reality, ve které se musejí naučit fungovat (finance, opatrovnictví, problémy nebo jejich osobní a milostný život).

Hlavními postavami jsou sourozenci Jáchym a Veronika. Mezi vedlejší postavy patří: Viktor (Jáchymův spolužák a kamarád), Déde (Jáchymův známý, později Veroničin manžel), Ája a Toník (děti Veroniky), Viktorie, Vlado a Stano (spolubydlící Veroniky a Jáchyma). V knize jsou další postavy jako bývalé přítelkyně Jáchyma, Kuba (otec Áji), Katastrofa (tchyně Veroniky) a jiné.

Jazyk v knize je bohatý na všechny vrstvy národního jazyka. Příklady budou značeny přídavkem J = Jáchym a V = Veronika, podle toho, z jaké části budou vybrány.

2. Foneticko-fonologická a morfologická rovina

2.1 Foneticko-fonologická rovina

2.1.1 Úžení é>ý/í

U přídavných jmen: *mastný* (168, J), *starým* (127, V), *nádherný* (36, J), *nechutný* (66, J), *vyprodaný* (199, J), *úžasný* (216, J), *válečný* (239, J), *možný* (40, V), *divný* (41, V), *neuvěřitelný* (48, V), *různý* (98, V), *rozumný* (157, V), *možný* (227, V).

U podstatných jmen: *mlíko* (31, J)

U zájmen: *mýho* (23, J), *takový* (66, J; 41, V), *tý* (98, J), *jaký* (106, J), *týhle* (225, J).

U sloves: *dohlidni* (256, J),

2.1.2 Diftongizace ý/í>ej

U přídavných jmen: *zamilovanej* (122, J), *šťastnej* (154, J), *novej* (172, J), *opatrněj* (175, J), *hotovej* (193, J), *zvyklej* (217, J), *celej* (231, J), *úžasnej* (247, J), *blbej* (21, V), *šťastnej* (73, V), *velkej* (92, V), *upřímnej* (157, V), *sebestřednej* (177, V).

U číslovek: *čtvrtej* (33, V).

U zájmen: *jakej* (79, J), *tvejch* (102, V).

U sloves: *bejt* (72, J; 212, J), *nekecej* (137, V).

2.1.3 Shrnutí

V knize nejčastěji dochází k úženi a diftongizaci. To se nejvíce projevilo u přídavných jmen a u zájmen. K vidění byl tento jev i u sloves a podstatných jmen.

Během zkoumání jsem nedospěl k objevení protetického v-.

2.2 Morfologická rovina

Nejčastější jevy v této rovině se objevovaly u sloves:

Jako velmi častý jev se ukázala absence náslovného j- ve 2. osobě singuláru slovesa být – *seš* (115, J; 232, J; 242, J; 34, V; 117, V).

U sloves se dále objevilo krácení minulého času ve 2. osobě singuláru: *vidělas* (61, V). Dále se v 1. osobě plurálu objevila slovesa bez koncovky -e, viz *zorganizujem* (52, J), *jedem* (78, J).

V některých případech byla koncovka -í nahrazena koncovkou -ou: *nevzrušjou* (9, J).

V textu bylo objeveno vložení slabiky -nu-: *odmávnul* (11, J).

U podstatných jmen se často vyskytovala koncovka -ma v 7. pádu plurálu, například: *řízkama* (34, J). Tento jev byl viděn i u zájmen – *náma* (193, J).

Docházelo k používání příklonného -s, například v těchto příkladech: *kams* (21, J), *kdes* (81, J), *tys* (255, V).

U přídavných jmen v komparativu docházelo k záměně koncovky -i za koncovku -c – *rychlejc* (103, J).

2.2.1 Shrnutí

K nejčastějším změnám docházelo u sloves. Převládala absence náslovného j- ve 2. osobě singuláru a krácení minulého času ve 2. osobě singuláru.

Kromě sloves byly jevy zaznamenány i u podstatných jmen, konkrétně výskytem koncovky -ma v 7. pádu plurálu. Změny byly objeveny i u jiných slovních druhů.

3. Syntaktická rovina

3.1 Věty podle postoje mluvčího

3.1.1 Oznamovací věty

Oznamovací věty měly v textu největší četnost.

„Jáchymovi bilo srdce tak silně, že najednou nebyl schopný žádné další racionální úvahy.“ (184, J), *„Za další týden pak Jáchym absolvoval přes Skype video pohovor s manažerkou lodi.“* (221, J), *„Doufám, že kvůli mně nebudete mít problémy.“* (102, V), *„Jeli do kavárny nedaleko univerzity.“* (111, V), *„Nejhorší bylo bahno.“* (171, V), *„Byl to hodně ambiciózní projekt navázaný na podporu města a on kvůli němu zorganizoval v jedné bývalé tovární hale konferenci o revitalizaci brownfieldů, na kterou pozval místní politiky, odborníky na regionální rozvoj, architekty, ekology a potenciální investory.“* (212, V), *„Viktor se jí svěřil.“* (214, V), *„Děláte mi radost.“* (227, V), *„Ráno pojedou zpátky.“* (239, V), *„Rovnou otevřela dvě flašky vína a další dvě dala chladit do lednice.“* (242, V).

V textu se vyskytly i jednoslovné oznamovací věty. Kromě jednoduchých odpovědí typu *ano, jo, ne* se v textu také objevovaly zdvořilostní fráze *děkuju, děkuji, dík* nebo pozdravy typu *ahoj*. Kromě těchto četných jednoslovných oznamovacích vět se v textu objevilo např. *„Uvidíme.“* (181, V) aj.

3.1.2 Tázací věty

V textu se vyskytovaly otázky doplňovací, např.: *„Cos to přivedl za mladička?“* (104, J), *„Co takhle rozjet v Praze rozvoz jídel na objednávku přes internet?“* (109, J), *„Myslíš, že takovému chlapovi nebude stačit, že s jeho dcerou chodí kluk, kterej nemá ani maturitu a vydělává tím, že skáče jako Smrtihlav ve Frankensteinovi?“* (150, J), *„A co se Vám nezdálo?“* (246, J), *„Ty ses mu jako sama takhle nastavovala?“* (149, V).

Otázky zjišťovací: *„Máš odpoledne čas?“* (118, J), *„Je ti to jasný?“* (168, J), *„Vy jste se rozešli kvůli Veronice?“* (255, J), *„Co bys řekl tomu, kdybych za tebou přijela?“* (49, V), *„Na dva týdny?“* (117, V), *„Ty bys chuť měl?“* (191, V), *„Nelituješ?“* (198, V), *„Můžu?“* (217, V).

3.1.3 Věty rozkazovací a zvolací

V knize byl zjištěn poměrně bohatý výskyt vět rozkazovacích, například: *„Vylez ven, ty srabe!“* (143, J), *„Vypadni!“* (170, J), *„Přijed!“* (49, V), *„Nesahej na mě!“* (55,

V), „*Tak si táhni, ty krávo!*“ (64, V), „*Nežer to!*“ (143, V), „*Otevři si!*“ (151, V), „*Vzpamatuj se, ty kreténe!*“ (167, V).

Věty zvolací: „*Snaz se!*“ (59, V), „*Tatínku!*“ (176, V), „*Tonine!*“ (182, V), „*Já tam jdu, mami!*“ (215, V), „*Bude prudit!*“ (10, J), „*Do háje! Já jsem idiot!*“ (13, J), „*Měl sis koupit lepší auto, ať mu můžeš konkurovat!*“ (17, J), „*S těhulí jsem ještě neprcal!*“ (67, J), „*Já toho hajzla zmaluju, až se posere!*“ (73, J).

3.1.4 Shrnutí

Dominantní byly věty oznamovací, které byly nalezeny jako souvětí, ale také jako jednoslovné odpovědi. Výskyt tázacích byl velmi hojný, stejně jako výskyt vět rozkazovacích a zvolacích. V díle nebyly nalezeny věty přací.

3.2 Rozdělení vět vedlejších podle jejich typu.

V této kapitole budou uvedeny nejčastější typy vět vedlejších, které se v textu vyskytovaly. Ke každému druhu věty jsem přiřadil jeden příklad.

Časté zastoupení měly tyto druhy vět vedlejších: **podmětná** – „*Bylo vidět, že má výbornou náladu.*“ (119, J), **předmětná** – „*Viktor doufal, že takovou otázku vůbec nepoloží.*“ (25, J), **přívlastková** – „*Výrazně horší to bylo se zaplacením zbylých čtyř set tisíc, které Jáchym vydělal na tom tajném pronajímání.*“ (189, J), **doplňková** – „*Koukal na ní, jako by se mu zdála.*“ (143, J). V textu se dále objevují příslovečné vedlejší věty: **místní** – „*A za pět milionů koupila byt v domě na Haštalském náměstí, kde bydlela Katastrofa.*“ (184, V), **časové** – „*Opakovala je znovu a znovu, dokud jejich sled dokonale nesplýval s hudbou.*“ (75, J), **způsobové** – „*A tak mu Dédé se širokým úsměvem předvedl, jak v tom růžovém overalu předával zákazníkům jídlo on.*“ (96, J), **příčinné** – „*To byl divný pocit, protože ji vlastně vůbec neznal.*“ (205, V), **účelové** – „*Aby si zlepšil náladu, vzpomínal na všechny své životní triumfy.*“ (135, J), **podmínkové** – „*Jestli se do té holky zblázním, radši mě sežer.*“ (96, V), **přípustková** – „*Snazil se vypadat statečně, i když byl z té bolesti dost sebelitostně naměkko.*“ (144, J).

3.2.1 Shrnutí

Nejčastěji se objevovaly věty podmětné a předmětné. Kniha dále obsahuje velké množství vedlejších vět příslovečných, což se jeví jako velký rozdíl oproti analyzovaným dílům Jáchyma Topola..

4. Lexikální rovina

4.1 Slova s dobovým příznakem

Děj knihy se odehrává v současnosti. Je plný výrazů, které nám jsou velmi známé z běžného života.

YouTube (219, J), *showbyznysu* (45, V), *Audi q8* (69, V), *Impuls* (172, V), *Blaník* (172, V), *casting* (91, V), *longboard* (251, J), *Facebook* (188, V), *notebook* (188, V), *show* (227, J), *skypovat* (18, V), *nabotoxovaná Donatella Versace* (36, J), *Hanička Zagorová* (172, V), *Skype* (226, J), *toitoice* (74, J).

4.1.1 Shrnutí

Dobový příznak se projevuje používám, pro nás, zcela běžnými slovy denní komunikace v tomto díle je jejich výskyt podmíněn charakterem postav a jejich chováním.

4.2 Slova se stylovým příznakem

V textu se vyskytují věty a výrazy ve **slovenštině**, neboť Vlado a Stano pochází ze Slovenska: „*Aká je podľa teba pravdepodobnosť, že si dnes zašukám?*“ (57, J), „*Možno nie je človek! Si si istá, že ťa neoplodnil nejaký mimozemšťan?*“ (74, V). V **mad'arštině**, protože Jáchymova známá odsud pochází: „*Imádom a szörös mellkasod!*“ (74, J). V **angličtině**, protože Jáchym pobýval nějakou dobu v New Yorku: „*Young Frankenstein!*“ (89, J), *GLUTEN FREE PARADISE* (96, J), „*This is your meal, fresh and nice! Good appetite wishes Gluten Free Paradise.*“ (98, V).

4.2.1 Shrnutí

Ve srovnání s předchozí knihou, bylo zjištěno, že se v této knize vyskytovalo podstatně méně cizojazyčných vět i přesto, že se část knihy odehrává v cizině.

4.3 Výrazy s kladnou expresivitou

Četnost těchto výrazů byla opět výrazně menší, než výrazů se zápornou expresivitou. Některé výrazy s kladnou expresivitou: *pivka* (110, J), *potvoro* (8, V), *žůžo* (73, V), *kašičky* (237, V), *téhule* (50, V), *pindinku* (127, V).

4.4 Výrazy se zápornou expresivitou

Výskyt těchto výrazů v knize byl velmi častý. Tento jev se opakoval již v předchozí analyzované knize. Některé výrazy, nebo spojení: *honit péro* (31, J), *kazišuk* (115, V), *prudič* (115, V), *kokota* (45, J), *zmrđ* (43, V), *kurviček* (102, V), *do prdele*

(94, J), *průser* (252, V), *ty seš fakt píča* (64, V), *ty kurevníku kurevskej* (120, V), *bambulákujy tady jak stará píča* (23, V).

4.4.1 Shrnutí

Autor si dával záležet na častém užívání těchto výrazů. Výrazy se zápornou expresivitou se vyskytují v celé knize. Autor tím chtěl dokreslit atmosféru, aby byla daná situace popsána co nejautentičtější.

5. Textová výstavba

Knih *Okamžiky štěstí* byla vydána v roce 2018 jako druhé vydání. Kniha má 512 stránek a 28 kapitol. Děj na sebe chronologicky navazuje. Délka kapitol je různá.

5.1 Kompozice

Knih *Okamžiky štěstí* je kompozičně poměrně zajímavá. Jedná se v podstatě o dvě knihy v jedné. Z každé strany začíná jeden příběh – Jáchyma a Veroniky. Každá část má svůj děj, ale zároveň do sebe obě části po přečtení zapadnou a spojí se.

Kapitoly na sebe ne většinou případech chronologicky navazují. V některých kapitolách se vyskytuje retrospektivní pohled, který pomáhá lepšímu pochopení nastalých situací.

5.2 Horizontální členění

Titul románu *Okamžiky štěstí* vyplývá ze šťastných zážitků, které v knize hlavní postavy prožívají. Jejich životy samozřejmě neprožívají šťastné okamžiky, vše je ale popsáno tak, aby děl šel pozitivnímu konci.

Knih je členěna na dvě části, přičemž si čtenář může vybrat, z jaké strany začne. Sledujeme vyvíjení stejné situace z pohledu dvou různých osob. V příběhové linii ještě zároveň každá postava prožívá své problémy, radosti a starosti.

V knize je 28 kapitol (14 Jáchym a 14 Veronika). Název kapitoly vždy koresponduje s dějem v dané kapitole, například Americký sen.

5.3 Vertikální členění

V knize se vyskytují dvě pásma. U pásma vypravěče, který v knize působí jako pozorovatel a popisuje děj převládá spisovná čeština, ačkoliv je zde užitá i nespisovná čeština. V pásmu postav je využívána hlavně obecná čeština s občasným výskytem češtiny nespisovné.

5.4 Shrnutí

Kompozičně dílo, z mého pohledu, vyčnívá, neboť zde nalezneme dvě knihy v jedné, kde je středobodem společné téma, ale zároveň osobní zážitky dvou hlavních postav.

Vertikální členění je stejné jako v předchozí analyzované knize *Nejlepší víkend*.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce byla lingvistická analýza novely a románu od Jáchyma Topola, konkrétně novela *Chladnou zemí* a román *Kloktat dehet*, a dvou románů Patrika Hartla, *Nejlepší víkend* a *Okamžiky štěstí*.

Teoretická část práce je zaměřena na uvedení do problematiky uměleckého funkčního stylu, dále pak na jazykovou výstavbu uměleckých děl. Tato část obsahuje náhled do čtyř rovin, konkrétně rovinu foneticko-fonologickou, morfologickou, syntaktickou a lexikální. Tato část dále přibližuje vhléd do problematiky implicitnosti a explicitnosti. Po jazykové výstavbě následuje textová výstavba, jež je rozčleněna na kompozici, horizontální a vertikální členění textu.

Praktická část práce se zabývá aplikací poznatků z teoretické části na vybraná díla dvou autorů. Nejprve byly analyzovány knihy Jáchyma Topola. Jako první byla prozkoumána kniha *Chladnou zemí*. Při zkoumání **foneticko-fonologické roviny** byl jako nejčastější jev zjištěno úžení $\acute{e} > \acute{y}/\acute{i}$, jež se objevovalo nejpočetněji u přídavných jmen – *pořádkový* (28). a často se objevoval u zájmen (*tý*). U dalších slovních druhů byl tento jev spatřen například u sloves nebo číslovek (*prohlídnu*). Dalším častým jevem byla diftongizace $\acute{y}/\acute{i} > \acute{e}j$. Nejkoncentrovanější byl tento jev u přídavných jmen, zájmen a sloves (*pořádněj*). a celkem obvyklým jevem byl i výskyt protetického v- (*vodved*). Jevy, jež se vyskytovaly v **morfologické rovině** se nejčastěji týkaly sloves. Konkrétně nepoužívání náslovného j- (*seš*), nahrazení hlásky - $\acute{e}$ - za hlásku - $\acute{i}$ - (*prohlídnou*), zakončení na -uju (*nadechuju*), vypouštění koncovky - $\acute{i}$ ve 3. osobě plurálu (*čuraj*) a vypuštění - $\acute{i}$ ve 3. osobě singuláru (*spolk*). V textu byl nalezen jeden přechodník (*jsa*). U podstatných jmen docházelo k nahrazení koncovkou -ma v 7. pádu plurálu (*nákláďákama*). V několika případech došlo k vypuštění k- ve spojení když – *dyž*. V **syntaktické rovině** jsem se zaměřil na věty podle postoje mluvčího a na nejkoncentrovanější věty vedlejší. Z vět podle postoje mluvčího bylo vyhledáno nejvíce vět oznamovacích, které byly občasně tvořeny jedním slovem. V knize byl objeven hojný výskyt vět tázacích, zvolacích i rozkazovacích. Věty práci se v textu nevyskytovaly. Z vět vedlejších se nejčastěji objevovaly věty podmětné, předmětné, přívlastkové a příslovečné. Během zkoumání **lexikální roviny** jsem se soustředil na slova s dobovým příznakem, stylovým příznakem a slova s kladnou nebo zápornou expresivitou. Zajímavým poznatkem je užití slov s dobovým poznatkem, protože autor mísí staré události se

současností (*flešce*). U zkoumání slov se stylovým příznakem jsem se soustředil na germanismy a rusismy, jež byly propleteny celým příběhem (*děžurný*). U slov s expresivním příznakem převažovala slova se zápornou expresivitou. Slova s kladnou expresivitou nebylo mnoho (*tatínkovi*), se zápornou (*ožraly*). V textové výstavbě jsem zkoumal **kompozici**, která odpovídá žánrovým zvyklostem. Děj je převážně chronologický, občas retrospektivní. V **horizontálním členění** je důležitý samotný titul, neboť tvoří jakýsi nástin děje. Kniha má 13 kapitol, které jsou bezejmenné. Ve **vertikálním členění** jsem se zabýval pásmem vypravěče a pásmem postav. Také jsem zmínil autorův styl psaní přímé řeči, která není označena uvozovkami.

Další analyzovanou knihou autora Jáchyma Topola byla kniha *Kloktat dehet*. Během zkoumání textu na **úrovni foneticko-fonologické** se jako nejfrekventovanější jevil úženi é>ý/i, diftongizace ý/i>ej a používání protetického v-. Úženi se nejčastěji vyskytovalo u přídavných jmen (*propletený*), podstatných jmen, sloves (*prolízti*) a zájmen. Diftongizace se objevovala u přídavných jmen, podstatných jmen, sloves (*doležali*) a zájmen. Protetické v- se v textu objevovalo často, jeho výskyt je i ve jméně Iljova bratra Vopičáka. V **morfologické rovině** docházelo k častému výskytu koncovky -ma v 7. pádu plurálu (*malejma*). Nejčastěji bylo k vidění vypouštění koncovek u sloves (*příběh*). Velmi obvyklým jevem bylo i nevyužívání náslovného j- (*sme*). Bylo zaregistrováno také krácení sloves ve 2. osobě singuláru, času minulém (*mělas*). Byl zaznamenán chybný tvar spojky abychom (*abychom*). V textu se objevovala chybná shoda podmětu s přísudkem. **Syntaktická rovina** vět z pohledu mluvčího obsahovala nejčastěji oznamovací věty. V této knize nebyl častý výskyt jednoslovných oznamovacích vět. Tázací věty byly ve znatelně menším počtu než věty zvolací a rozkazovací. Z vět vedlejších se nejčastěji objevovala věta vedlejší podmětná, předmětná, přívlastková a příslovečná. **Lexikální rovina** nebyla, z mého pohledu, tak bohatá na slova s dobovým příznakem. U stylového příznaku byl velmi častý výskyt slov a vět v ruštině a v textu byly objeveny také germanismy (*arbajtu*). Ve srovnání s předešlou knihou se zde vyskytovalo více výrazů s kladnou expresivitou (*žvatlali*). Záporná expresivita se vyskytovala opět velmi často (*černoprdelnice*). **Kompozice**, stejně jako u předchozích knih, odpovídá žánrovému zařazení, děj je vyprávěn chronologicky. V **horizontálním členění** jsem se nejprve věnoval titulu díla, který, jak se z četby posléze zjistí, souvisí s dehtovým mýdlem, které chlapci museli za trest kloktat. Kniha neobsahuje epilóg ani prolog, má dvě části a 18 kapitol. Ty nesou název podle

důležitých událostí, které se v dané kapitole stanou. Ve **vertikálním členění** jsem za zabýval pásmem vypravěče, jímž je postava Ilji, a pásmem postav. Jazyk vypravěče i postav je plný nespisovné češtiny.

Knih *Chladnou zemi* měla, podle mého názoru, literárně zajímavější děj než *Kloktat dehet*. V první knize bylo snazší identifikovat slova s dobovým příznakem, ale v druhé knize byly lépe dohledatelné příznakové prostředky ostatních jazykových rovin.

Druhým analyzovaným autorem byl Patrik Hartl, od něhož jsem si vybral knihy *Nejlepší víkend* a *Okamžiky štěstí*. V knize *Nejlepší víkend* jsem při zkoumání **foneticko-fonologické** roviny nejčastěji nalezl úženi *é>ý/i* a diftongizaci *ý/i>ej*. Úženi bylo nejfrekventovanější u přídavných jmen (*romantický*), u sloves a u zájmen (*žádný*). Diftongizace se objevila u přídavných jmen (*milej*), u podstatných jmen, zájmen, číslovek a u sloves (*mejlil*). Protetické *v-* se v knize téměř nevyskytovalo. U této knihy jsem se zaměřil na řečovou vadu, kterou trpí jedna z postav. Jedná se o dyslálii – paralalii („*Táta si u záhontů pjopích pjdel! Ted' to žikal!*“). K nejčastějším jevům v **morfologické rovině** patřily: u sloves nahrazení koncovky *-i* koncovkou *-u* (*žiju*), vypouštění koncovky *-e*, krácení minulého času u 2. osoby singuláru (*vyhrálas*), vypouštění koncovky *-l* ve 3. osobě singuláru a koncovky *-í* ve 3. osobě plurálu. Častým jevem byla absence náslovného *j-* u slovesa *být* ve 2. osobě singuláru. U podstatných jmen docházelo nejčastěji k využívání koncovky *-ma* v 7. pádu plurálu. **Syntaktická rovina** byla velmi pestrá. Nejkoncentrovanější byl výskyt vět oznamovacích, které obsahovaly i jednoslovné odpovědi, z nichž byly některé výpustkou. Ve zkoumané knize byl nižší počet vět tázacích a rozkazovacích ve srovnání s větami zvolacími. Z vedlejších vět se nejčastěji objevovaly věty vedlejší podmětné, předmětné, přívlastkové a příslovečné. **Lexikální rovina** byla velice bohatá. Slova s dobovým příznakem se vyskytovala v každé kapitole (*TV Barrandov*). U stylového příznaku jsem se zaměřil na slova nebo věty z cizích jazyků, neboť se zde tyto jevy vyskytovaly velmi často. Jednalo se převážně o angličtinu, italštinu, čínštinu, vietnamštinu, slovenštinu aj. Expresivita u Hartla je zaměřena na výrazy s negativní expresivitou, ty se v textu vyskytují velice často (*blbka*). Slova s kladnou expresivitou nebyla tak frekventovaná (*bábovka*). **Kompozice** knihy je chronologická s občasnými návraty do minulosti, která upřesňuje danou situaci. **Horizontální členění** začíná titulem, který odkazuje na víkendy, kterých je v knize 52. Děj se odehrává v období jednoho roku. První a poslední kapitola supluje prolog a epilog. V knize je 21 kapitol, z nichž je každá pojmenovaná jejím hlavním tématem. Po

vertikální stránce je dílo členěno na pásmo vypravěče a pásmo postav. Vypravěč zaujímá pozici pozorovatele. V pásmu postav se objevuje převážně obecná čeština s častým výskytem výrazů z češtiny nespisovné.

Poslední knihou byla kniha *Okamžiky štěstí*. Nejčastějšími jevy ve **foneticko-fonologické rovině** bylo opět úžení $\acute{e} > \acute{y} / \acute{i}$ a diftongizace $\acute{y} / \acute{i} > ej$. Úžení se vyskytovalo u přídavných jmen (*mastný*), podstatných jmen, zájmen a u sloves. Diftongizace byla zaznamenána u přídavných jmen (*zamilovanej*), zájmen u číslovek a u sloves (*bejt*). V **morfologické rovině** se jevy nejčastěji objevovaly u sloves, například absence náslovného j- ve 2. osobě singuláru slovesa být, krácení minulého času ve 2. osobě singuláru, vypuštění koncovky -e v 1. osobě plurálu (*zorganizujem*), u některých sloves byla nahrazena koncovka -í nespisovnou koncovkou -ou. Také bylo nalezeno vložení slabiky -nu-. U podstatných jmen se často vyskytovala koncovka -ma v 7. pádu plurálu, tento jev byl viděn i u zájmen. V několika případech bylo použito příklonné -s. V **syntaktické rovině** u vět podle postoje mluvčího docházelo nejčastěji k výskytu vět oznamovacích. Ty měly i jednoslovnou podobu. V této knize byl také častější výskyt vět zvolacích než rozkazovacích nebo tázacích. Z vět vedlejších byly, jako u předchozích děl, zkoumány věty vedlejší podmětné, předmětné, přívlastkové a doplňkové. Příslopečných vět vedlejších byla v knize celá řada. Zkoumání **lexikální roviny** bylo i v této knize po odborné stránce velice zajímavou činností, neboť Patrik Hartl často ve svých dílech dobové i jiné literárně neobvyklé výrazy velice rád užívá. Dobových výrazů byla celá řada, například: (*YouTube*). Ve stylovém příznaku jsem se zaměřil na slovenštinu, maďarštinu a angličtinu. Výrazů s kladnou expresivitou nebylo v knize mnoho. Oproti tomu bylo dílo bohaté na výrazy se zápornou expresivitou. **Kompozice** pro mě byla velmi zajímavá a nevšední, neboť se mi při čtení této knihy dostal do ruky dvojromán. Kniha má dvě části a v každé části se nám otevírá příběh jedné z hlavní postav, který se po dočtení obou částí spojí. V **horizontálním členění** jsem se nejprve zabýval titulem, který nás odkazuje na příjemné okamžiky v knize. Kniha má, jak jsem již zmínil, dvě části, v každé části se nachází 14 kapitol, dohromady tedy 28. Kapitoly nesou název významného okamžiku, který se v ní odehraje. **Vertikální členění** se neslo v pásmu vypravěče a pásmu postav. Vypravěč v knize působí jako pozorovatel, který nás uvádí do děje. V jeho pásmu je užitá spisovná čeština, která je čas od času narušena češtinou nespisovnou. V pásmu postav jsou užity varianty češtiny nespisovné.

Z knih Patrika Hartla mi více vyhovovala kniha *Nejlepší víkend*. Měla, dle mého názoru, rozmanitější děj a také se mi s ní lépe pracovalo při sestavování mé bakalářské práce.

Pokud porovnáím knihy obou autorů, musím uznat, že knihy Patrika Hartla se četly mnohem lépe, protože byly, ve srovnání s díly Jáchyma Topola, byly napsány aktuálnějším jazykem. Následné zpracování knih bylo z hlediska analýzy mluvenosti také lépe uchopitelné u knih Patrika Hartla, obsahovaly více příznakových prostředků, ze kterých jsem mohl dále vycházet. I přes větší náročnost textů Jáchyma Topola musím uznat, že mě jeho knihy zaujaly více.

SEZNAM LITERATURY

- BEČKA, Josef Václav, 1992. *Česká stylistika*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0020-8.
- CVRČEK, Václav, 2015. *Mluvnice současné češtiny*. Vydání druhé. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2812-7.
- ČECHOVÁ, Marie, 2003. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3.
- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ, 2008. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-961-4.
- HARTL, Patrik, 2018. *Okamžiky štěstí*. 2. vydání. V Praze: Bourdon. ISBN 978-80-7611-026-7.
- HARTL, Patrik, 2018. *Nejlepší víkend*. V Praze: Bourdon. ISBN 978-80-906996-9-4.
- HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA, 1998. *Stručná mluvnice česká: [učebnice pro základní školy : upravené vydání podle nových Pravidel českého pravopisu z r. 1993]*. Vyd. 26., ve Fortuně 2. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-555-0.
- HOFFMANNOVÁ, Jana, Jiří HOMOLÁČ, Eliška CHVALOVSKÁ, Lucie JÍLKOVÁ, Petr KADERKA, Petr MAREŠ a Kamila MRÁZKOVÁ, 2016. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-2566-1.
- HUBÁČEK, Jaroslav, 1972. *O zvukové stránce českého jazyka*. Ostrava: Pedagogická fakulta v Ostravě.
- HUGO, Jan, [2020]. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost : historie a původ slov*. 4. rozšířené vydání. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-647-4.
- CHLOUPEK, Jan, 1991. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.)*. Praha: SPN. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-233-02-3.
- CHROMÝ, Jan, 2017. *Protetické v- v češtině*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7308-717-3.

KROBOTOVÁ, Milena, 2001. *Úvod do české stylistiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta. ISBN 80-244-0315-3.

PREISSOVÁ, Irena, 2013. Vývojové poruchy řeči. *Pediatric pro praxi* [online]. **14**(4), 242-243 [cit. 2021-7-27]. Dostupné z: <https://www.solen.cz/pdfs/ped/2013/04/08.pdf>

STYBLÍK, Vlastimil, 2004. *Základní mluvnice českého jazyka*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-018-8.

SUK, Jaroslav, 1993. *Několik slangových slovníků: současný český kriminální slang, slang chartistů, slang profesionálních řidičů, slang teplárenských zaměstnanců, vojenský slang*. Praha: Inverze. ISBN 80-900632-9-2.

TOPOL, Jáchym, 2017. *Kloktat dehet*. Vydání druhé. Praha: Torst. ISBN 978-80-7215-540-8.

TOPOL, Jáchym, 2017. *Chladnou zemí*. Vydání druhé. Praha: Torst. ISBN 978-80-7215-536-1.

VLAŠÍN, Štěpán, ed., 1984. *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Slovník spisovného jazyka českého, 2011. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [cit. 2021-7-4]. Dostupné z:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=sy%C5%BEet&sti=89260&where=hesla&hsubstr=no>

Jáchym Topol [online], 2017. Praha: Jan Purkert [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://jachymtopol.cz/>

Patrik Hartl [online], 2020. Praha: Patrik Hartl [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://www.patrikheartl.cz/>

Příznakovost jazykových prostředků [online], 2017. Brno: CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/P%C5%98%C3%8DZNAKOVOST%20JAZYKO V%C3%9DCH%20PROST%C5%98EDK%C5%AE>